

وزارت علوم تحقیقات و فناوری
مرکز اطلاعات و مدارک علمی ایران

گزارش نهایی طرح پژوهش
بررسی تطبیقی وضعیت تحصیلات تکمیلی علوم اطلاع‌رسانی و کتابداری
در کشورهای انگلستان ، آمریکا، هند و ایران

مجری: لیلا مرتضائی

ناظر: محمود بابایی

تیر ۱۳۷۹

فصل 1

فصل دوم

یافته‌های پژوهش

انگلستان

پیشینه

در قرن نوزدهم میلادی دیدگاه آموزش عالی، پرورش فکر بود. تحصیلات حرفه‌ای محدود به حرفه‌های سنتی مانند پزشکی و حقوق می‌شد. تا پیش از ۱۸۷۷ و تأسیس انجمن کتابداران در انگلستان - یعنی یک سال بعد از انجمن کتابداران آمریکا - تنها ۷ دانشگاه در انگلستان و اسکاتلند فعال بودند. ۱۵ دانشگاه دیگر از جمله دانشگاه لندن در فاصله سالهای ۱۸۷۷ تا ۱۹۵۵ تأسیس شدند. اگرچه دامنه موضوعی گسترش یافت. اما اساس تحقیق و مطالعات دانشگاهی همچنان بر رشته‌های علمی سنتی قرار داشت و بر آنها تأکید می‌کرد. در آن زمان برای محصلینی که قصد داشتند در حرفه‌هایی مانند حسابداری و یا تدریس وارد شوند هیچ دوره آموزش عالی وجود نداشت، چون اساساً این رشته‌ها تخصص محسوب نمی‌شدند. کتابداری نیز در این رده قرار می‌گرفت. بعد از انقلاب صنعتی رشته‌های دانشگاهی گسترش یافت. کالج‌های بازرگانی در اغلب شهرهای بزرگ دایر گردید که دوره‌های حرفه‌ای مختلفی را عرضه می‌کردند. پلی تکنیک‌های متعددی آغاز به کار کردند (۲۲). در فاصله سالهای ۱۸۹۳ تا ۱۸۹۷ دوره‌های آموزشی تابستانی در زمینه کتابداری ایجاد شدند. تأکید دوره‌های آموزشی و مهارت‌آموزی‌ها عمدتاً بر کتابداری عمومی بود. کتابخانه‌های شهرداری‌های مهم مانند لیورپول، منچستر و بیرمنگام برای خود دوره و برنامه آموزشی داشتند.

تأسیس نخستین دوره دانشگاهی کتابداری را شاید بتوان به سال ۱۹۰۲ در مدرسه اقتصاد لندن دانست. این دوره تا سال ۱۹۱۵ ادامه یافت و در این سال به دلیل جنگ جهانی اول تعطیل شد. نخستین مدرسه رسمی کتابداری در سال ۱۹۱۹ در دانشگاه کالج لندن ۳ دایر گردید. هدف این دوره دو ساله تربیت کتابدار برای کتابخانه‌های عمومی بود.

نخستین کنفرانس کتابخانه‌های تخصصی و دفاتر اطلاعاتی در ۱۹۲۴ تشکیل شد که بعداً منجر به تأسیس انجمنی به همین عنوان و با نام اختصاری اسلیب ۴ (*Aslib*) گردید. در فاصله سال‌های ۱۹۵۰ تا ۱۹۶۰ پیشرفت‌هایی در آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی صورت گرفت. اسلیب ۴ (*Aslib*) در کنفرانس سالانه خود در ۱۹۵۳ به طرح این مطلب پرداخت که چگونه نیازهای کتابدار تخصصی می‌باید در برنامه‌درسی تهیه شده توسط انجمن کتابداران (*LA*) گنجانده شود.

در ۱۹۵۸ موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی ۵ (*IIS*) شروع به کار کرد. این موسسه از سال ۱۹۶۱ برنامه‌های درسی و دوره‌های آموزشی خود را در کالج فن‌آوری پیشرفته نورتمپتون ۶ دایر کرد که

در پایان به آزمون‌های موسسه می‌انجامید. این کالج در واقع پایه و اساس دانشگاه کالج لندن ۷ شد و دوره‌های تمام وقت جایگزین دوره‌های پاره وقت گردید.

در سال ۱۹۶۴ شورای تائیدیه علمی کشور ۸ (CNA) با قدرت اعطای مدرک دانشگاهی در موسسات خارج از دانشگاهها تاسیس شد. آغاز ساختار جدید آموزش عالی، که موجب سیستم دوگانه در آموزش عالی گردید، پیدایش پلی تکنیک‌ها را با درجات مختلفی از قدرت اجرایی و علمی به همراه داشت. این پلی تکنیک‌ها ماوای جدیدی برای تعدادی از دانشکده‌های کتابداری شدند (۳).

تا پیش از ۱۹۷۷ دوره‌های کتابداری عمدتاً به صورت پاره وقت برگزار می‌شد و انجمن کتابداران مسؤول تعیین ریز برنامه درسی و امتحانات کتابداری بود. با تغییر خط مشی انجمن در این سال، دوره‌ها به صورت تمام وقت تغییر کرد و یک سال تجربه کاری به عنوان پیش نیاز در نظر گرفته شد. تغییر خط‌مشی انجمن کتابداران (LA) حاصل بحث‌ها و چالش‌های مراکز آموزشی و گزارش تاثیرگذار لورناپائولین ۹ ریاست گروه کار انجمن بود که بر اثر آن انجمن کتابداران وظیفه تعیین ریز برنامه درسی و برگزاری امتحانات کتابداری را به مراکز آموزشی واگذار کرد و به جای آنها نقش‌های زیر را پذیرفت:

۱- پذیرش یا رد صلاحیت فارغ‌التحصیلان برای عضویت در انجمن

۲- بررسی و تائید دوره‌های آموزشی، بدون آن که وارد جزئیات برنامه درسی شود.

این تغییر سیاست، موجب برقراری رابطه خوب با دانشکده‌های کتابداری شد. به نحوی که در دهه ۸۰ براساس توافق، انجمن مسوولیت تدوین معیارهای اعتباریابی دوره کتابداری را به عهده گرفت، اگرچه برخی از مراکز آموزشی در مورد نقش دوم انجمن دچار تردید بودند. آنها احساس می‌کردند ایجاد هر روند رسمی دیگر برای تایید دوره آموزش، در واقع تکرار نقش هیأت کتابداری است. بحث‌های زیادی صورت گرفت تا آن که روشن شد اگرچه انجمن وظیفه‌ای مشابه هیأت کتابداری CNA عهده‌دار شده است، ولی CNA در راستای آئین نامه‌ها و بخشنامه‌ها عمل می‌کند و انجمن به نقش روزآمد و پیشرو این حرفه توجه دارد. این دو ارگان می‌توانند مکمل یکدیگر باشند و همکاری موثر نمایند.

در دهه ۸۰ توجه به خدمات اطلاعاتی، به خصوص تاکید بر سیستم‌های خودکار، در بخش خصوصی افزایش یافت. این امر تاثیری اساسی بر انتظارات شغلی دانشجویان، محتوای برنامه درسی و در نهایت ماهیت دانشکده‌های کتابداری و موقعیتشان در دانشگاهها داشت. در این دهه وضعیت ایستای کتابداری از میان رفت و نشانه‌های آینده دگرگون ظاهر شد.

در پایان دهه ۸۰ موسسه متخصصان علم اطلاعات (IIS) معیارهای علم اطلاعات را مورد تجدید نظر قرار دارد و خط مشی اعتباردهی دوره‌های آموزشی را توسعه داد. در آغاز دهه ۹۰ این شیوه‌نزد دانشگاهها پذیرفته شده بود که برای اعتباریابی و اخذ مجوز دوره‌های جداگانه و یا کل برنامه آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی، از انجمن کتابداران و مؤسسه متخصصان علم اطلاعات (IIS) توأم

دعوت بعمل آورند تا این بررسی و تأیید را مشترکاً انجام دهند (۲۲). در حال حاضر علاوه بر دو نهاد مذکور، حداقل دو انجمن تخصصی دیگر رهنمودهایی برای برنامه درسی گروههای کتابداری و اطلاع‌رسانی ارائه می‌دهند، از آن جمله است جامعهٔ آرشیوگران ۱۰ و جامعه مدیریت رکوردها ۱۱. از دیگر انجمن‌های تخصصی، باید از انجمن آموزش و پژوهش اطلاع‌رسانی و کتابداری انگلستان ۱۲ (BAILER) که هم‌زمان با انجمن آموزش و پژوهش کتابداری و اطلاع‌رسانی اروپا ۱۳ (EUCLID) در ۱۹۹۲ تاسیس شد و جلسات بحث و تبادل نظر برای مدرسین کتابداری و اطلاع‌رسانی فراهم می‌آورد نام برد.

از نیمهٔ دههٔ ۸۰ دانشکده‌ها و گروههای مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی به تجدیدنظر و بازنگری اساسی در برنامه‌ریزی درسی، خط مشی جذب نیرو و آموزش مهارت‌ها و تخصص‌هایی که افراد باید برای ورود به بازار جدید کار واجد آن باشند، پرداختند. هم‌زمان با این امر، بسیاری از دانشکده‌ها و گروهها دستخوش بازسازی و سازماندهی مجدد گردیدند. کارکنانی با دانش و مهارت‌های وسیع‌تر استخدام شدند و کارکنان حاضر به گسترش و روزآمد کردن دانش‌ها و مهارت‌هایشان ترغیب شدند (۱۳).

بازسازی آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی سبب ادغام برخی گروههای این رشته با دیگر گروهها و دانشکده‌ها نیز شد. به عنوان نمونه گروه آموزش اطلاع‌رسانی دانشگاه کوئین بلفاست ۱۴ وضعیت مجزای خود را از دست داد و به گروه حسابداری پیوست و مجموعاً دانشکده جدید مالیه و اطلاع‌رسانی ۱۵ را تشکیل دادند. در مواردی بیش از یک مرحله تغییر و جابه‌جایی صورت گرفت، مثلاً دانشکده اطلاع‌رسانی و کتابداری پلی‌تکنیک لیورپول در سال ۱۹۸۸ در دانشکده علوم و تکنولوژی اطلاعات ادغام شد. سپس در ۱۹۹۱ در بازسازی بعدی در گروه علوم کامپیوتر، اطلاعات و ریاضی جای داده شد و در ۱۹۹۲ به دانشکده تجارت لیورپول ۱۶ انتقال یافت. ضمن آن که در همین سال پلی‌تکنیک لیورپول مانند دیگر پلی‌تکنیک‌ها به دانشگاه تبدیل شد و دانشگاه جان مور ۱۷ نام گرفت (۱۳).

به رغم این تغییرات، بیشتر مدارس کتابداری و اطلاع‌رسانی هویت مستقل خود را حفظ کردند و در سایر دانشکده‌ها حل نشدند. بسیاری از گروه‌ها تغییر نام دادند تا نام جدید، نشان دهندهٔ دگرگونی تلقی‌شان از کتابداری باشد.

گروههای آموزشی

دههٔ ۹۵-۱۹۸۵ را باید دوره تحولات بنیادی گروههای کتابداری و اطلاع‌رسانی دانست. ساختار سازمانی، برنامه درسی، سازماندهی دوره‌ها و سیاست جذب دانشجو تغییر کرد. تاثیر مشاغل جدید موجب تزریق مفاهیم تازه و روش‌های جدید در زمینه‌های موضوعی کتابداری سنتی شد.

هجوم کارکنان و دانشجویان جدید با مهارت‌های مختلف و ایده‌های خلاق عموماً بدون سابقه کتابداری سنتی - موجب تجدید حیات مراکز آموزشی گردید، گروه‌ها به خوبی در دانشگاه‌ها تثبیت شدند و اساس تحقیقاتی محکم‌تری پیدا کردند (۱۳).

از نیمه دهه ۸۰ استخدام فارغ‌التحصیلان کتابداری از محدوده کتابخانه‌ها فراتر رفت و روند چشمگیری به سوی بازارهای جدید کاری پدید آمد. دیگر حیطه فعالیت متخصصان این رشته به محل خاصی بنام کتابخانه محدود نمی‌شد. مهارت‌های آنها در هر سازمان و موسسه‌ای مورد نیاز بود، عنوان گروه‌ها و مدارس کتابداری به مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی تغییر یافت، سایر رشته‌های دانشگاهی مانند مطالعات رسانه‌ها و ارتباطات، تجارت و حتی کامپیوتر آموزش‌هایی مناسب این بازار جدید کار فراهم آوردند. گروه‌های مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی خود را در موقعیت رقابت دیدند (۱۵).

در سال ۱۹۹۲ پلی تکنیک‌های انگلستان به دانشگاه تبدیل شدند و از این سال کلیه گروه‌ها و مدارس کتابداری در موقعیت دانشگاهی قرار گرفتند. در حال حاضر تنوع چشم‌گیری در محتوای برنامه درسی گروه‌ها دیده می‌شود. این امر بازتاب ساختار دانشکده‌های مختلفی است که آنها وابسته به آنهاست. از ۱۶ گروه و مدرسه کتابداری و اطلاع‌رسانی، ۶ گروه مستقل‌اند، ۵ گروه با گروه‌های آموزشی کامپیوتر ترکیب شده‌اند، ۲ گروه در دانشکده‌های تجارت و ۲ گروه در دانشکده‌های مطالعات اجتماعی قرار دارند و یک گروه در گروه مهندسی ادغام گردیده است. این گستره، میزان نامشخص بودن وضعیت فعلی این رشته دانشگاهی و نامعلوم بودن وابستگی آن را در درون ساختار یک سازمان دانشگاهی نشان می‌دهد (۱۹).

یکی از گرایش‌های قابل توجه در کار گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی، تخصصی شدن سازمان و رؤس مطالب درسی آن است، تا نیمه دهه ۷۰ بیشتر سازمان‌ها برنامه‌هایی برای کسب صلاحیت عمومی و کلی ارائه می‌دادند که اغلب آنها متأثر از برنامه درسی انجمن کتابداران بود. دوره‌های جدید که پس از آن دایر گردیدند تخصصی‌تر شدند و برای دانشجویان میزان ناچیزی از واحدهای اختیاری باقی گذاشتند و آنها را ترغیب نمودند تا در یک مسیر شغل خاص متمرکز نشوند. این گرایش حاصل بعضی عوامل بود. یکی از عوامل مهم، کاهش تعداد کادر آموزشی است. با کاهش تعداد کارکنان، پوشش دامنه وسیعی از موضوع‌ها، آسان نبود. عامل دیگر افزایش سطح تخصص است که کارفرماها تقاضا دارند. به تدریج که این رشته فنی‌تر و پیچیده‌تر گردیده، این مسئله که هر چیز را متناسب با رؤس مطالب درسی نمائیم و در عین حال عمق مطلب را تامین کنیم مشکل شده است. به علاوه تاثیر بازار کار را نمی‌توان نادیده گرفت. برخی از موسسات آموزشی تلاش دارند که خود را به عنوان عنصری خاص در بازار کار معرفی کنند. به عنوان مثال در دانشگاه استرات کلاید ۱۸ گروه اطلاع‌رسانی در دانشکده تجارت قرار دارد. در نتیجه تاکید بر نیازهای اطلاعات تجاری و تبحر در خدمات اطلاعاتی با تکنولوژی پیشرفته دارد، گروه سعی می‌کند در این حیطه خود را به بخش خصوصی بشناساند. در دانشگاه شمال

لندن چون گروه جزئی از دانشکده علوم اجتماعی است، اطلاع‌رسانی اجتماعی آن شهرت یافته است. در آینده شاهد گرایش بیشتر به سمت تخصصی شدن خواهیم بود. موسسات آموزشی بتدریج بوسیله بازارهایی که به آنها ارائه خدمات می‌کنند شناخته می‌شوند و دانشجویان شایستگی‌های تخصصی بیشتری کسب می‌کنند (۱۶).

تمام این پیشرفت‌ها به معنی آن است که گروه‌ها علی‌رغم محدودیت‌های مالی تغییرات سریعی را در برنامه‌های درسی سال‌های گذشته، به منظور تاکید بیشتر بر تکنولوژی اطلاعات و مدیریت اطلاعات تجربه کرده‌اند. در حال حاضر اغلب گروه‌ها آزمایشگاه‌هایی با تعداد کافی کامپیوترهای شخصی که معمولاً شبکه شده‌اند و نرم‌افزارهای مورد نیاز در اختیار دارند (۱۵).

در دهه ۹۰ تمایل به سمت تاکید بر اطلاع‌رسانی شدت یافت. مطالعات اطلاع‌رسانی و کتابداری رایج شد، هر چند عنوان نمی‌تواند گویای تغییراتی باشد که در محتوا رخ داده است. اکنون در دانشکده‌ها از اساتید انتظار می‌رود رؤس مطالب درسی را براساس آخرین پیشرفت‌ها مورد تجدیدنظر قرار دهند. علاوه بر آن از طریق بازنگری‌های سالانه که به خوبی جا افتاده است، محتوای برنامه درسی و روزآمد بودن کادر آموزشی بررسی می‌شود (۱۱).

مباحث جدیدی، مانند تکنولوژی اطلاعات، مدیریت اطلاعات، مهارت‌های میان‌فردی و ارتباط، مدیریت اطلاعات بهداشتی، به برنامه درسی فشرده کتابداری و اطلاع‌رسانی افزوده شده است. گروه‌ها تحت فشارهای زیادی از جهت گستردگی دامنه واحدهای درسی، عمق مطالب، حفظ ارتباط و انسجام یک رشته دانشگاهی، توازن بین قسمت‌های مختلف برنامه درسی، اداره تجارب دانشجویان و غیره قرار گرفته‌اند. با گسترش دوره‌های پاره وقت و ساختار تجمع واحدی، کادر آموزشی با درصد بالایی از دانشجویان با دانش و تجربه حرفه‌ای روبروست و برای آن که بتواند سهمی در پیشرفت دوره داشته باشد باید بتواند به تجارب مختلف پاسخ دهد و نیازهای متفاوت را برآورده کند.

ساختار تجمع واحدی ۱۹

این ساختار بخشی از تغییرات برنامه آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی انگلستان است. هدف این برنامه ایجاد قابلیت انعطاف کلی بعد از اتمام سال اول تحصیل که هسته اصلی تحصیلات کتابداری و اطلاع‌رسانی و موضوع‌های مرتبط شکل می‌گیرد، می‌باشد. در اغلب دانشکده‌ها تعداد دانشجویانی که به مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی صرف بپردازند کاهش یافته است و حال آن که ترکیب موضوع‌هایی مانند اطلاع‌رسانی و کامپیوتر، برای پاسخگویی به نیازهای بازار اشتغال، مورد توجه قرار گرفته است. تاکید روزافزون بر آموزش مستمر و پیشرفت‌های فردی جریان دارد. در ساختار تجمع واحدی کسانی که در حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی مشغول به کار هستند می‌توانند از طریق دوره‌های پاره وقت و یا آموزش از راه دور به کسب واحدهای درسی برای اخذ شرایط لازم بپردازند. اغلب گروه‌های

کتابداری و اطلاع‌رسانی انگلستان برنامه‌درسی خود را بر مبنای ساختار تجمع واحدی ارائه می‌دهند. این امر به‌دانشجو این امکان را می‌دهد که موضوع تحصیلی خود را بر مبنای علائق - انتظارات و توانائی‌هایش انتخاب کند. ساختار تجمع واحدی، دانشگاه‌های انگلستان را به نظام آموزشی امریکا که براساس تجمع و نقل و انتقال واحدهاست نزدیک‌تر کرده است. در این ساختار به دانشجو این اجازه داده می‌شود که از یک دوره آموزشی به دوره‌ای دیگر و از یک موسسه آموزشی به موسسه‌ای دیگر انتقال یابد. به علاوه این امکان فراهم می‌آید که موضوع‌های تازه به آسانی در برنامه درسی گنجانده شود. ضمناً متخصصان شاغل می‌توانند در دوره‌های مورد نظرشان شرکت کنند و دانش تخصصی خود را روزآمد نگه‌دارند.

از دیگر مزایای ساختار تجمع واحدی پیوند بیشتری است که بین گروه‌ها و موضوع‌ها ایجاد می‌شود. اغلب دانشگاه‌های انگلستان مدرک مشترک با دیگر گروه‌ها از طریق ساختار تجمع واحدی عرضه می‌کنند. به عنوان مثال دانشگاه کونین در بلفاست مدرک مشترک مدیریت اطلاعات با کامپیوتر، زبان فرانسوی یا آلمانی، اسپانیایی و یا ایتالیایی و همچنین مدرک مشترک با مهندسی صنایع و زبان فرانسوی اعطا می‌کند (۱۳).

ساختار تجمع واحدی پیوند با دیگر دانشکده‌های دانشگاه را تسهیل می‌کند به عنوان نمونه گروه مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی ویلز می‌تواند مدرک کارشناسی ارشد مشترک با ۲۲ گروه آموزشی دیگر اعطا کند.

این ساختار البته مشکلاتی نیز به همراه داشته است. ورود مستقیم دانشجو به درس‌ها، بدون پیش‌زمینه کافی، بر جو کلاس و آنچه اساتید احساس می‌کنند که باید و می‌توانند تدریس کنند اثر قابل توجهی دارد (۷).

دانشجو

با انعطاف‌پذیری خط مشی ورود دانشجو و نگرش نو نسبت به ضوابط پذیرش دانشجو در سال‌های اخیر، تعداد دانشجویان دانشگاه‌های انگلیس افزایش یافته و دامنه سنی وسیع‌تری پیدا کرده‌است، دانشجویانی با سن بالاتر که اغلب خود قادر به تامین هزینه تحصیلشان هستند با دامنه وسیعی از تجربه شغلی به این رشته روی آورده‌اند. بیشتر آنها تجربه کاری قابل توجهی دارند، ولی سال‌ها از آموزش رسمی به دور بوده‌اند. به عنوان نمونه دوره کارشناسی ارشد نظام‌ها و تکنولوژی اطلاعات دانشگاه سیتی، دانشجویانی با پیشینه شغلی متفاوت مانند معلم، متخصص کامپیوتر، متخصص موضوعی، کتابدار و اطلاع‌رسان، مدیر، تحلیل‌گر سیستم و برنامه‌ریز که مایلند دانش تخصصی خود را گسترش دهند پذیرفته است.

سیاست دولت در نیمه دوم دهه ۸۰ در مورد افزایش تعداد دانشجوی سبب گردید که تعداد دانشجویان داخلی در فاصله سال‌های ۱۹۸۸/۹ تا ۱۹۹۳/۴ به میزان ۵۳ درصد افزایش یابد. نسبت زن به مرد توازن بیشتری پیدا کرد. حال آن که در نتیجه دهه ۸۰ نسبت زن به مرد در دوره‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی حدود ده به یک بود. دوره‌های جدید تعداد بیشتری از مردان و همچنین درصد بالاتری از اقلیت‌های بومی و دانشجویان خارجی را جذب کرده است. تعداد دانشجویان خارجی به ویژه در رشته‌های مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، پزشکی و فن‌آوری افزایش یافته است. اگر کانادا، آمریکا و کشورهای تابع اتحاد جماهیر شوروی سابق را کنار بگذاریم، دانشجویان از سراسر دنیا برای تحصیل به انگلیس می‌آیند. تعداد متقاضیان از آفریقا، مالزی و جنوب شرقی آسیا، براساس خط مشی و سیاست‌های مالی مربوط به تحصیل دانشجویان در خارج از کشور، نوسان دارد. تعداد دانشجویان از جامعه اروپا افزایش چشمگیری داشته است. تعداد اندکی دانشجویان نیز از آمریکای جنوبی به ویژه برزیل، و استرالیا برای تحصیل به انگلستان می‌آیند (۱۳).

تعداد فارغ‌التحصیلان که هر ساله از ۱۶ گروه کتابداری اطلاع‌رسانی انگلستان در سطوح مختلف کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا مدرک می‌گیرند حدود ۸۰۰ نفر است. تعداد دانشجویان دکترا اندک است. بیشترین تعداد دانشجوی نظام تمام وقت تحصیلات تکمیلی را دانشگاه ویلز و پس از آن دانشگاه شفیلد دارا می‌باشد. در نظام پاره‌وقت دانشگاه تایمز ولی ۲۰ و بعد از آن دانشگاه سیتی در مرتبه اول و دوم قرار دارند. در ۱۳ دانشگاه، علاوه بر دوره‌های تحصیلات تکمیلی، دوره‌های دیپلم و کارشناسی نیز وجود دارد (۱۷).

شرایط ورود

شرایط عادی ورود به دوره تحصیلات تکمیلی داشتن مدرک کارشناسی با رتبه خوب از یکی از دانشگاه‌های معتبر است. این شرط هم برای دوره کارشناسی ارشد و هم دوره‌های ام‌فیل و دکترا صادق است. یک سال تجربه کاری در یکی از پست‌های کتابداری یا اطلاع‌رسانی و یا مشاغل وابسته قویاً توصیه می‌شود ولی اغلب الزامی نیست، برای دانشجویان خارجی تسلط به زبان انگلیسی (حداقل نمره ۵۵۰ در تافل یا ۶ در *IELTS*) یکی از شروط است.

در مورد افرادی که دارای تجربه کاری قابل توجهی هستند و با استفاده از نظام تجمع واحدی قصد دارند دانش تخصصی خودشان را افزایش دهند شرایط ورود تفاوت دارد. داشتن مدرک دانشگاهی در مورد این افراد الزامی نیست. از این گونه داوطلبان ممکن است امتحان صلاحیت عمومی به عمل آید.

شرایط ورودی در دانشگاه‌ها و دوره‌های مختلف تفاوت‌هایی دارد مثلاً دانشگاه کالج لندن دانستن ۲ زبان خارجی (غیر از انگلیسی) را برای دوره مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی و دانستن

زبان لاتین در سطح خوب و آشنایی با کامپیوتر را برای دوره آرشیو و مدیریت رکوردها به شرایط ورودی می‌افزاید (۲۶). دانشگاه شفیلد شرایط ورود به دوره کارشناسی ارشد مدیریت کتابخانه و اطلاعات را به‌نحو زیر اعلام می‌کند.

یکی از دو شکل زیر:

الف - ۲ سال تجربه کاری در یکی از زمینه‌های مربوط به کتابداری، اطلاع‌رسانی همراه با

- مدرک دانشگاهی و شرایط حرفه‌ای قابل قبول در این رابطه.

یا

- مدرک دانشگاهی در زمینه کتابداری / اطلاع‌رسانی

یا

- عضویت در انجمن کتابداران

یا

شرایطی برابر آن

ب - حداقل ۵ سال تجربه کاری در یکی از زمینه‌های مربوط به کتابداری / اطلاع‌رسانی همراه با

- مدرک دانشگاهی

یا

- وابستگی به انجمن کتابداران همراه با شواهدی دال بر مشارکت فرد در امور کتابداری / اطلاع‌رسانی از داوطلبانی که مدرک دانشگاهی ندارند ممکن است خواسته شود تا در امتحان صلاحیت عمومی شرکت کنند (۲۷).

دانشگاه سیتی شرایط ورود به دوره کارشناسی ارشد خود را این گونه ذکر می‌کند:

داشتن مدرک کارشناسی از یکی از دانشگاه‌های انگلیس در یکی از موضوع‌ها غیر از تکنولوژی اطلاعات - یا شرایطی برابر آن، تجربه قبلی اگرچه الزامی نیست ولی حائز اهمیت است. دانستن زبان‌ها و مهارت در تکنولوژی اطلاعات مفید است. دانشجویان تشویق می‌شوند که قبل و در طول دوره این مهارت‌ها را پرورش دهند. دانشجوی دوره‌های پاره وقت باید دارای شغلی با محتوای اطلاعاتی قابل توجه باشد (۲۴).

مدت دوره‌ها

هر فردی می‌تواند به صورت تمام وقت یا پاره وقت در یکی از دوره‌های تحصیلات تکمیلی در رشته‌های مختلف کتابداری اطلاع‌رسانی تحصیل کند، این دو شکل تحصیل قابل تبدیل به یکدیگرند.

در دوره تمام وقت حداقل زمان برای کسب دیپلم تحصیلات تکمیلی ۹ ماه، برای کارشناسی ارشد (MSc/MA) ۱۲ ماه و برای دکترا (Ph.D) ۲۴ ماه است. ۹ ماه نخست تحصیل صرف گذراندن واحدهای آموزشی می‌شود و دانشجوی در این مرحله مدرک دیپلم دریافت می‌دارد. قبل از نام‌نویسی برای واحدهای رساله، هر دانشجو باید کلیه دروس اصلی (اجباری) و تعداد مشخصی از دروس اختیاری را با موفقیت به اتمام برساند. دوره دکترا اساساً بر مبنای پژوهش و ارائه رساله پژوهشی اصیل در سطح قابل انتشار برنامه‌ریزی شده است. تبدیل از دوره کارشناسی ارشد به دکترا در هر زمان از ۱۲ ماه سال اول امکان‌پذیر است. حداکثر زمان برای دوره دکترای تمام وقت ۴ سال پیش‌بینی شده است. از دانشجوی تمام وقت انتظار می‌رود دوره دکترا را در ۳ سال به اتمام برساند.

حداقل و حداکثر زمان برای اتمام دوره پاره وقت در دانشگاههای مختلف با توجه به ساعات درس در هفته متفاوت است. در این سیستم عموماً برای دیپلم تحصیلات تکمیلی بین ۲ تا ۵ سال، برای کارشناسی ارشد و دکترا بین ۳ تا ۷ سال در نظر گرفته می‌شود (۲۴-۲۷).

ارزشیابی تحصیلی

ارزشیابی دانشجوی در دانشگاههای مختلف یکسان نیست. ولی عمدتاً بر مبنای ارزیابی گزارش‌ها، نوشته‌ها، تکالیف درسی و رساله یا پروژه پایانی صورت می‌گیرد. ارزیابی سنتی که امتحان به صورت کتاب‌های بسته است سهم کمتری در سنجش دانشجو دارد. موفقیت در امتحانات شفاهی و یا کتبی سالانه، در برخی از دوره‌ها یا دانشگاهها، از جمله معیارهای سنجش دانشجو است. به عنوان نمونه در مدرسه مطالعات کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی دانشگاه کالج لندن ۲۲ تنها در ۲ دوره مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی و همچنین مطالعات کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی امتحان شفاهی، علاوه بر تکالیف درسی، به عنوان معیار ارزشیابی دانشجوی قید گردیده و در ۴ دوره دیگر ذکری از امتحان کتبی یا شفاهی نشده است (۲۶).

گروه مطالعات اطلاع‌رسانی دانشگاه شفیلد ۲۳ انجام تکالیف درسی و تهیه رساله را ملاک ارزشیابی دانشجوی در کلیه ۷ دوره کارشناسی ارشد این دانشگاه تعیین کرده و تنها در برخی دورس دوره کارشناسی ارشد نظام‌های اطلاعاتی، امتحان رسمی، علاوه بر سایر شرایط، در نظر گرفته است (۲۷).

در مدرسه انفورماتیک دانشگاه سیتی، در کلیه دوره‌ها، موفقیت در انجام تکالیف درسی و امتحان کتبی و همچنین تهیه رساله برای دانشجویان کارشناسی ارشد ملاک ارزشیابی است. حتی از دانشجویانی که واحدهای پروژه (۴۰ واحد) یا رساله (۹۰ واحد) را می‌گذرانند ممکن است خواسته‌شود که در امتحان شفاهی یا کتبی، در مورد موضوع پروژه یا رساله، شرکت کنند (۲۴).

گروه مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه لافبرو ۲۴ نیز شرایطی مشابه تعیین کرده است. امتحانات معمولاً در پایان سال تحصیلی برگزار می‌شود. برای هر درس پس از ارزشیابی دانشجویگاهی نامه‌ای براساس رتبه‌های تعیین شده در "مقررات عمومی مدارک تجمع واحدی تحصیلات تکمیلی" ۲۵ (GRMPA) اعطا می‌شود. حق درخواست ارزیابی مجدد در کلیه دروس، به استثنای پروژه و رساله، برای دانشجو محفوظ است که این درخواست باید در مدت زمان معین به دانشکده ارائه شود.

ارزیابی دانشجوی دوره دکترا صرفاً بر مبنای رساله انجام می‌شود، رساله باید یک کار پژوهشی اصیل در سطحی قابل انتشار باشد. رساله به وسیله دو نفر از متخصصان مورد بررسی و ارزیابی قرار می‌گیرد. این افراد یکی از میان کادر آموزشی و دیگری خارج از گروه انتخاب می‌شود. این افراد قبلاً هیچگونه ارتباطی با رساله نداشته‌اند. پروژه یا رساله انجام شده، ممکن است قبول یا رد شود. حداقل سطح قبولی براساس رأی هیات متحین نمره D می‌باشد. دانشجویانی که گزارش پروژه یا رساله آنها برگشت داده شود باید اصلاحات مشخص شده را انجام دهند و تا تاریخ تعیین شده برای هیات متحین ارسال دارند (۲۵).

مدرک تحصیلی

در دوره‌های مختلف مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی ۲۶ انگلستان چه در سطح کارشناسی و چه در سطح کارشناسی ارشد - فارغ‌التحصیلان براساس واحدهایی که در طول دوره گذرانده‌اند و موضوع رساله، مدرک رشته‌های علوم و یا علوم انسانی و هنر دریافت می‌دارند (مثلاً برای کارشناسی ارشد MA یا MSc ۲۷ یا MA ۲۸). در اغلب دوره‌های تحصیلات تکمیلی مدرک دیپلم ۲۹ نیز منظور شده است. این مدرک کمی پائین‌تر از کارشناسی ارشد قرار دارد و معمولاً واحدهای درسی غیر از پروژه و رساله را شامل می‌شود.

در دانشگاه‌های مختلف تعداد واحدهای مورد نیاز برای اخذ مدرک متفاوت است. به عنوان نمونه در دانشگاه کالج لندن گذراندن موفقیت‌آمیز ۴۰ واحد برای اخذ گواهی‌نامه ۳۰، ۸۰ واحد برای دیپلم تحصیلات تکمیلی و ۱۲۰ واحد برای کارشناسی ارشد کفایت می‌کند (۲۶). حال آن که در دانشگاه شفیلد این موارد به ترتیب ۶۰، ۱۲۰ و ۱۸۰ واحد است (۲۷). دانشگاه سیتی اخذ موفقیت‌آمیز ۱۰۵ واحد برای دیپلم و ۱۶۵ واحد برای کارشناسی ارشد را ضروری می‌داند (۲۴).

بر مبنای نظام تجمع واحدی تحصیلات تکمیلی هر فردی می‌تواند برای یک یا چند درس ثبت‌نام کند و پس از اتمام موفقیت‌آمیز هر درس، تائیدیه قبولی دریافت دارد.

مدرک ام‌فیل ۳۱ که بالاتر از کارشناسی ارشد و پایین‌تر از دکترا قرار دارد، در برنامه بسیاری از دانشگاه‌ها منظور شده است. دوره‌های ام‌فیل و دکترا براساس پژوهش اصیل و تهیه رساله

انجام می‌شود. دانشجوی متقاضی باید تقاضای خود را همراه با دو یا سه نسخه از طرح پیشنهادی ۳۲ به گروه بفرستد. طرح پیشنهادی اهمیت بسیار دارد. گروه بر مبنای آن استاد راهنمای مناسب را معرفی می‌کند. معمولاً دانشجوی در سال اول برای مدرک ام‌فیل ثبت نام می‌کند. در صورت پیشرفت در کار تحقیق، به اوازده داده می‌شود در سال دوم در دوره دکترا مشغول به تحصیل شود. تحقیق دوره دکترا قاعدتاً باید در دانشگاه صورت گیرد، ولی چنانچه مشخص گردد که این تحقیق می‌تواند در جای دیگری به شکل بهتری انجام شود و ترتیب لازم برای استاد راهنما و نظارت داده شود، این شرط برداشته می‌شود (۲۵).

بودجه

استفاده از تکنولوژی اطلاعات در آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی نیاز به منابع مالی برای سخت‌افزار و نرم‌افزار، نه تنها در سرمایه‌گذاری اولیه بلکه برای پشتیبانی جاری و بهسازی آن دارد. گروه‌هایی که توانسته‌اند به پیشرفت‌های اولیه دست یابند عمدتاً آنهایی هستند که در سازمان‌های قرار دارند که از تسهیلات متمرکز کامپیوتر بهره می‌گیرند. حال آنکه بقیه تلاش می‌کنند تا سازمان‌های خود راقانع کنند این رشته دیگر یکی از زمینه‌های علوم انسانی کتاب مدار نیست، بلکه نیازمند تکنولوژی بالا و تجهیزات است و طبعاً باید منابع مالی بیشتری در اختیار داشته باشد.

بودجه دوره‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی عمدتاً بوسیله شوراهای تامین بودجه آموزش عالی (HEFC) و تا حدودی سازمان‌های محلی یا دانشجویان (از جمله دانشجویان خارجی) تامین می‌شود. اگرچه محل تامین بودجه برای شهریه دانشجویان دوره تحصیلات تکمیلی نیز شوراهای تامین بودجه آموزش عالی (HEFC) و سازمان‌ها می‌باشند ولی تخصیص بودجه به آسانی دوره‌های کارشناسی صورت نمی‌گیرد. وزارت آموزش و اشتغال ۳۴ تعدادی بورس تحصیلی در بعضی رشته‌ها به دانشجویان داخلی اعطا می‌کنند که البته در قیاس با تعداد متقاضیان در دوره تحصیلات تکمیلی زیاد نیست. ممکن است برخی سازمان‌ها راساً افرادی را بورسیه کنند، ولی دانشجویان عمدتاً از قرضه‌های توسعه مشاغل حمایت شده ۳۵ که از طریق بانک‌ها عرضه می‌شود و قابل پرداخت بعد از اتمام تحصیل است استفاده می‌کنند. شوراهای داد و ستد آموزشی ۳۶ که به صورت محلی اداره می‌شوند نیز حمایت کل و یا بخشی از هزینه‌های تعدادی از دانشجویان داخلی را تا شش ماه بعد از فارغ‌التحصیلی به عهده می‌گیرند (۲).

هیات تحقیقات هنر و علوم انسانی ۳۷ هر ساله تعداد بورس تحصیلی برای دانشجویان داخلی واجد شرایط در نظر می‌گیرد که از طریق گروه‌های آموزشی اعطا می‌شود. ملاک هیات تحقیقات هنر و علوم انسانی در تشخیص واجدین شرایط، در انتشارات این سازمان اعلام می‌گردد. شوراهای

تحقیقاتی نیز تعدادی بورس تحصیلی برای دانشجویان برجسته دوره‌های ام‌فیل و دکترا تحت عنوان بورس پژوهش اختصاص می‌دهند.

گروهها پیش از آغاز سال تحصیلی شهریه هر دوره را اعلام می‌کنند دانشگاهها در هر سال به‌معدودی از دانشجویان ممتاز بورس تحصیلی اعطا می‌کنند. دانشجویان خارجی نیز می‌توانند برای کسب این گونه بورس‌های تحصیلی فعالیت کنند.

دانشجویان خارجی برای دریافت کمک هزینه تحصیلی باید با بریتیش کانسیل ۳۸ تماس بگیرند.

بازار کار

در نیمه دهه ۷۰ که تعداد سالیانه فارغ‌التحصیلان دوره‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی به ۱۰۰۰ نفر می‌رسید، بازار کار اشباع شده و تعداد فرصت‌های کاری بسیار اندک بود. در نیمه دهه ۸۰ عدم اشتغال در بین کتابداران و اطلاع‌رسانان میزان ۱۳٪ را نشان می‌داد. در حال حاضر بازده سالیانه گروههای کتابداری و اطلاع‌رسانی به ۸۰۰ نفر تقلیل یافته و عدم اشتغال کمتر از ۵٪ است (۱۶).

اثر مهم تکنولوژی اطلاعات که کامپیوترهای شخصی ارزان قیمت را به دنیای خارج متصل کرد، همراه با پیشرفت سیستم‌ها که استفاده کننده غایی را مد نظر قرار داده‌اند، فرصت‌ها و در عین حال چالشهایی برای متخصصان کتابداری و اطلاع‌رسانی به همراه آورده است. با توجه به آن که گفته می‌شود بیش از ۵۰٪ از نیروی انسانی انگلستان در صنعت اطلاعات - به مفهوم وسیع آن - کار می‌کنند، برنامه‌ریزان دوره‌های آموزشی ترجیح می‌دهند دانشجویان را برای این دنیای وسیع اطلاعات آماده کنند. آنها دوره‌های جدیدی با توجه به بازارهای کاری که به تازگی پدید آمده‌اند - مانند اطلاعات بهداشتی، برای پاسخگویی به توسعه خدمات بهداشتی در سطح ملی - ایجاد می‌کنند. این حرکت تدریجی به سمت آموزش رقابت‌مدار به منظور پاسخگویی به نیازهای بازار، مورد تأیید همه مدرسین نیست. آنها معتقدند باید دانشجویان را به مهارت‌های کلی مجهز کرد تا بتوانند این مهارت‌ها را در بازار کار، از طریق پیشرفت‌های مستمر حرفه‌ای، اعمال کنند. بهر حال در برنامه‌ریزی درسی فعلی قدرت‌کشش بازار، نیرویی بسیار قوی به حساب می‌آید (۲).

در بازار کار آنچه جلب توجه می‌کند آنست که بین پست‌هایی که فارغ‌التحصیلان اشتغال می‌کنند و نوع یا سطح مدرکشان هیچگونه ارتباط قابل تشخیصی وجود ندارد. به نظر می‌رسد در استخدام عواملی مانند تجربه قبلی، اولویت‌ها و ویژگیهای فردی شخص، در مقایسه با مدرک دانشگاهی فرد متقاضی، نقش بیشتری ایفا می‌کند.

بررسیهای نیروی انسانی در انگلستان و سایر کشورها نشان دهنده تقلیل بازار سنتی و افزایش بازار برای متخصصان اطلاع‌رسانی است. این مسئله ناشی از تاثیر تکنولوژی اطلاعات در ذخیره و

انتقال اطلاعات و همچنین توجه به اهمیت اطلاعات به عنوان عامل اقتصادی است. کتابداران بخشی از این بازار کار هستند که مهارت‌های پایه مورد نیاز را دارند، ولی باید این مهارت‌ها را توسعه دهند و تقویت کنند تا بتوانند به نحوی موثر در این دنیای در حال تغییر و تحول کار کنند (۱).

طراحی برنامه درسی

اصطلاح «برنامه درسی»، گروهی از فعالیت‌ها و تجارب فراگیر را شامل می‌شود که به روشنی نیازهای آموزشی را برآورده کنند. «برنامه درسی» بسیار گسترده‌تر از سرفصل دروس و بسیار فراتر از محتوای موضوعی یک دوره است. طراحی برنامه درسی، نه با محتوا، با بازده مورد نظر شروع می‌شود و بر نیازهای آموزشی تاکید دارد. "سعی ما برای رسیدن به چه هدف‌ها و مقصودهایی است؟" "بازده‌یادگیری برای دانشجویان چه باید باشد؟" "از دانشجو انتظار داریم چه ایده‌ها، دانش‌ها، مهارت‌ها و نگرش‌هایی را بیروبراند؟" وقتی یک رشته تحصیلی حرفه است - مانند مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی و به عضویت در یک ارگان حرفه‌ای و همچنین کسب صلاحیت دانشگاهی ختم می‌شود، لذا از نیازهای حرفه‌ای انتظار می‌رود زمینه روشنی برای پاسخگویی به این پرسش‌ها فراهم آورد (۲).

عملاً طراحی برنامه درسی دوره‌های کتابداری براساس نیازهای حرفه‌ای و کار سازمان‌ها صورت گرفته است. در ابتدا کار کتابخانه‌های عمومی مبنا قرار می‌گرفت، بعدها کتابخانه‌های دانشگاهی و اکنون کتابخانه‌های تخصصی مدنظرند. در ۳۰ سال گذشته تغییرات بنیادی در شیوه طراحی برنامه درسی کتابداری و اطلاع‌رسانی رخ داده است. روند این تغییرات از دوره کاردانی که مدرک آن درازای گذراندن امتحانات انجمن کتابداران (LA) اعطا می‌شد تا تخصصی در سطوح کارشناسی به بالا که مبتنی بر تنوع دوره‌هاست و به وسیله دانشگاه‌های مستقل عرضه می‌شود، ادامه داشته است.

گسترده‌گی تغییراتی که دوره‌ها با آن مواجه‌اند و نیازهای دنیای سریع‌التغیر اطلاعات که دانشجویان باید برای رویارویی با آن آماده شوند، متخصصان را در مورد مواد برنامه درسی این رشته دچار تردید کرده است. این مطلب که آیا در حال حاضر یک برنامه درس مشترک برای مطالعات کتابدار و اطلاع‌رسانی در بین دوره‌های مشابه وجود دارد محل تردید است. عوامل عمده‌ای که بر طراحی برنامه درسی فعلی تاثیر می‌گذارد بسیار پیچیده است و موجب تنوع آشکار دوره‌هایی است که عرضه می‌شود به رغم آن که ارگانهای حرفه‌ای به ایفای نقش موثرشان ادامه می‌دهند، اما دیگر ارگان تصمیم گیرنده در طراحی برنامه درسی نیستند. تنها در تحول این حرفه به همراه مدرسین مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی مشارکت دارند.

در بین متخصصان و دانشگاهیان در مورد مطالبی چون "چه گروه از افراد باید جذب و آموزش داده شوند؟" "ماهیت دقیق مطالبی که باید آموزش داده شود چیست؟"، "نسبت بین آموزش

ومهارت‌آموزی در چنین دوره‌هایی در چه حدی باید باشد؟"، "هدف از آموزش دانشجوی چیست؟ آماده‌کردن فرد برای تصدی شغلی در این زمانه یا تسلط حرفه‌ای ماندگار" اختلاف نظر وجود دارد (۲). تنها زمانی که بحث در مورد این مطالب اساسی به نتیجه برسد، گروههای آموزشی می‌توانند توازن بین موضوعها، دامنه و عمق مطالبی که باید در برنامه درسی گنجانده شود تعیین کنند. چگونگی ارائه برنامه درسی، نحوه ارزیابی آموخته‌ها، شیوه ارزیابی کل جریان در مقابل هدفهایی که در ابتدای طراحی برنامه درسی در نظر گرفته شده است، همه و همه بستگی به روشن شدن مباحث فوق دارد. کشمکش بین آموزش و کار حرفه‌ای یکی از مباحثات مستمر و طولانی در آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی است. توافق در برنامه درسی اصلی، مشترک بین تمام دوره‌ها و حاوی تمام مطالبی که متخصصان این رشته در حرفه‌شان با آن سر و کار دارند، ضرورت دارد. بتدریج که رشته‌ها فنی‌تر و پیچیده‌تر می‌شود، کار مشکلی است که هر موردی را متناسب برنامه درسی نمود و در عین حال میزان عمق و کیفیت مورد نیاز را تامین نمود.

ساختار برنامه اغلب دوره‌ها یک تعداد واحد مشترک که دانشجویان ملزم به گذراندن آن هستند و تعدادی از واحدهای اختیاری را شامل می‌شود. آیا این برنامه درسی مشترک می‌تواند برای تمام دانشجویان در تمام سطوح که نخستین دوره تخصصی دانشگاهی را در این زمینه می‌گذرانند - خواه در سطح کارشناسی - خواه بالاتر - یکسان باشد؟ آیا همه دانشجویان باید فهرست‌نویسی و رده‌بندی را فراگیرند؟ آیا برنامه درسی مشترک، اطلاعات کامل پایه در مورد کتابداری عمومی را شامل می‌شود؟ برنامه درسی سال ۱۹۶۴ انجمن کتابداران (LA) مشتمل بر کتابشناختی، فهرست‌نویسی و رده‌بندی و مدیریت کتابخانه بود. ویرایش اخیر "معیارهای انجمن کتابداران برای تأیید دوره‌ها" مبنایی برای بحث‌های گروههای کتابداری و اطلاع‌رسانی و انجمن خواهد بود. با توجه به دامنه وسیع مهارت‌ها و تخصص‌هایی که در حال حاضر برای تهیه اطلاعات و مدیریت موثر کتابخانه و ارائه خدمات اطلاعاتی لازم است، انجمن کتابداران به دنبال مقید کردن دقیق شرایط دوره نیست، بلکه شناسایی اسکلت یک‌دانش حرفه‌ای را مد نظر دارد. در پایان این فصل، به منظور آگاهی بیشتر معیارهای ارزیابی دوره‌ها که توسط انجمن کتابداران و موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی بطور جداگانه تهیه و منتشر شده، آمده است. معیارهای انجمن کتابداران در سال ۱۹۹۴ مورد تجدیدنظر قرار گرفت. معیارهای موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی در دست بازنگری است، انجمن‌های تخصصی ضرورت اصلاح و تجدیدنظر مستمر را پذیرفته‌اند.

مسئولیت برنامه‌ریزی درسی و تهیه سرفصل دروس با گروه‌هاست. گروه‌ها از انجمن کتابداران و موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی برای تأیید و اعتباریابی دوره دعوت به عمل می‌آورند. این تأیید و اعتباردهی هر ۵ سال یک بار صورت می‌گیرد. در حال حاضر تمامی دوره‌های ۱۶ نهاد آموزشی کتابداری و اطلاع‌رسانی انگلستان بوسیله انجمن و بعضی توسط موسسه تأیید شده است (۱۶).

تولید افراد قابل استخدام با دانش‌ها و مهارت‌ها و نگرش‌های صحیح برای کار در جامعه سریع‌التغییر، با تاکید روزافزون بر گسترش مهارت‌های کاری، مهارت‌های ارتباطی، به ویژه مهارت‌های میان‌فردی^{۳۹}، رویکرد تحلیلی و نقادانه نسبت به حل مسایل، توانایی استفاده از تکنولوژی‌های مناسب جدید و انعطاف‌پذیری و اشتیاق به توسعه دانش و مهارت‌های جدید تا حد لازم، هدف موکد مشترک تمام دوره‌های آموزشی در هر رشته است (۱).

هدف آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی در حال حاضر بدین گونه بیان می‌شود: «بالا بردن سطح نگرش به خدمات که با مهارت‌های مناسب حمایت شود و ارتقاء شناخت از جهان آن گونه که هست». منظور از بالا بردن سطح نگرش به خدمات آن است که با کاربران، کاربران بالقوه، و نیازهای آن‌ها شروع کنیم و سپس برای برآوردن نیازها به سمت منابع و نظام‌های اطلاعاتی حرکت کنیم و آنها را در ارتباط با نیازهای کاربران نقادانه بررسی، انتخاب، سازماندهی، بازیابی، مدیریت و نگهداری کنیم. مهارت‌های لازم در این فرایند مانند فهرست‌نویسی، انتخاب مواد، ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی هنوز مورد نیازند ولی هدف نیستند. برای این مطلب برداشتی موازی از جهان وسیع‌تر که نظام‌ها در آن عمل می‌کنند و نیروها بر پیشرفت جاری نظام‌ها تاثیر می‌گذارند لازم است. تکنولوژی غایت و هدف نیست بلکه مکانیسم توانبخشی است که خدمات اطلاعاتی تقویت شده را به کاربران ارائه می‌دهد. به جای مواد و روش‌های ارائه خدمات، باید کاربر به عنوان مرکز توجه کتابداری و اطلاع‌رسانی پذیرفته شود. این خطر وجود دارد که موج توجه به تکنولوژی اطلاعات، به عنوان وسیله، به آنجا بیانجامد که کاربر نادیده گرفته شود (۲).

به هر حال رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی نیازمند دانش نظری و عملی است. با توجه به این مطلب هر دوره آموزشی باید توأماً شامل آموزش و مهارت‌آموزی باشد. به علاوه چون زمینه اطلاع‌رسانی به سرعت تغییر می‌کند، هر دوره آموزشی باید انعطاف‌پذیری لازم برای انجام تغییرات مداوم داشته باشد. برنامه‌ریزی باید توازن بین آموزش و مهارت‌آموزی، از جنبه نظری و عملی، تامین کند (۱۸).

برنامه درسی دوره‌های تحصیلات تکمیلی

به دلیل استقلال دانشگاهها، برنامه درسی یک دوره نه تنها در بین دانشگاه‌های مختلف تفاوت دارد، بلکه در چند سال متوالی یک دانشگاه نیز یکسان نمی‌باشد. هر دانشگاه پیش از آغاز سال تحصیلی برنامه درسی آن سال را اعلام می‌کند که در اغلب مواقع از برنامه سال قبل متمایز است.

بر این اساس نمی‌توان یک برنامه درسی را به عنوان برنامه درسی آن دوره خاص ذکر کرد. در زیر از چند دوره دانشگاهی برنامه‌هایی به عنوان نمونه آورده می‌شود، دوره ام‌فیل یا کارشناسی ارشد فلسفه علم و دکترای براساس پژوهش صورت می‌گیرد. برنامه درسی دوره‌های دیپلم تحصیلات تکمیلی همان برنامه کارشناسی ارشد است تنها با حذف برخی واحدها مانند رساله یا پروژه.

برنامه درس دوره کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه لافبرو (۲۵):

دروس اجباری

منابع اطلاعاتی؛ استفاده و جستجو	(۱۵ واحد)
مدیریت مجموعه و نظام‌های کتابخانه‌ای	(۱۵ واحد)
اداره کردن اطلاعات	(۱۵ واحد)
مدیریت اطلاعات	(۱۵ واحد)
تکنولوژی اطلاعات	(۱۵ واحد)
رساله	(۹۰ واحد)
یا	
پروژه	(۴۵ واحد)

دروس اختیاری (انتخاب ۱-۲ درس)

مدیریت آرشیو	(۱۵ واحد)
اطلاعات تجاری و نیازهای کاربران	(۱۵ واحد)
کودکی و ادبیات کودکان	(۱۵ واحد)
مدیریت اطلاعات برای خدمات مراقبت‌های بهداشتی	(۱۵ واحد)
عوامل انسانی در طراحی نظام‌های اطلاعاتی	(۱۵ واحد)
مطالعات اطلاع‌رسانی بین‌الملل	(۱۵ واحد)
کتابخانه‌های دیجیتال و اینترنتی پیشرفته	(۱۵ واحد)
خدمات و خط مشی‌های کتابخانه‌های عمومی	(۱۵ واحد)
حفاظت مواد و اطلاعات	(۱۵ واحد)
نشرو بازار کتاب	(۱۵ واحد)
تجارت نشر	(۱۵ واحد)
جنسیت و مطالعات اطلاع‌رسانی	(۱۵ واحد)

برنامه درسی کارشناسی ارشد کتابداری (MA) دانشگاه شفیلد (۲۷):

دروس اصلی (اجباری)

ذخیره و بازیابی اطلاعات	(۱۵ واحد)
مدیریت I آشنایی با مدیریت	(۱۵ واحد)

- مدیریت II مدیریت منابع انسانی (۱۵ واحد)
 کتابخانه‌ها، اطلاعات و جامعه (۱۵ واحد)
 دسترسی به منابع اطلاعاتی (۱۵ واحد)
 دروس انتخابی (۴۵ واحد)

(انتخاب ۱۵ واحد از قسمت الف و ۳۰ واحد از قسمت ب)

قسمت الف

- خدمات بخش عمومی و مردمی (۱۵ واحد)
 کتابخانه‌های دانشگاهی (۱۵ واحد)

قسمت ب

- اطلاعات تجاری (۱۵ واحد)
 طراحی پایگاه اطلاعاتی (۱۵ واحد)
 نظام‌های اطلاعاتی چند رسانه‌ای (۱۵ واحد)
 پژوهش ذخیره و بازیابی اطلاعات (۱۵ واحد)
 انفورماتیک شیمی (۱۵ واحد)
 مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی I : خدمات بخش عمومی و مردمی (۱۵ واحد)
 مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی II : کتابخانه‌های دانشگاهی (۱۵ واحد)
 منابع اطلاعاتی (علوم انسانی) (۱۵ واحد)
 مهارت‌های مردم در کارهای کتابداری / اطلاع‌رسانی (۱۵ واحد)
 خط مشی و راهبرد اطلاعات (۱۵ واحد)
 اطلاعات مراقبت‌های بهداشتی (۱۵ واحد)
 مدیریت مجموعه (۱۵ واحد)
 نشر الکترونیکی (۱۵ واحد)
 طراحی رابط کاربر و کنش متقابل انسان و ماشین (۱۵ واحد)

(توضیح: مدرک MA یا MSc براساس واحدهایی که دانشجو انتخاب می‌کند به او اعطا می‌شود.)

برنامه درسی دوره کارشناسی ارشد مطالعات کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی (MRes) مدرسه مطالعات کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی دانشگاه کالج لندن (۲۶):

دروس اصلی (اجباری)

درس بنیادی (۲ هفته آغاز سال تحصیلی)

روش تحقیق و مهارت‌های قابل انتقال

آشنایی با خودکار کردن

نظریه پایگاههای اطلاعاتی
نرم افزار برای کتابخانه
پروژه تحقیقاتی
دروس اختیاری (انتخاب ۲ درس)
آرشیو
مدیریت نظام های اطلاعاتی
مدیریت مجموعه
سازماندهی و بازیابی اطلاعات
خدمات اطلاعاتی ویژه
منابع اطلاعاتی
کتابهای چاپی و خطی

برنامه درسی کارشناسی ارشد اطلاع رسانی (MSc) مدرسه انفورماتیک دانشگاه سیتی (۲۴)
دروس اصلی (مشترک)
خط مشی و قوانین اطلاع رسانی
مدیریت اطلاعات
منابع و کاربران اطلاعات
نظام ها و کاربست های بازیابی اطلاعات
اصول سازماندهی و دانش
مهارت های پژوهش و ارتباط
دروس اختیاری (انتخاب ۲-۳ واحد)
اطلاعات بهداشتی
اطلاعات علمی و محیطی
اطلاعات تجاری و مالی
اطلاعات حقوقی
اطلاعات رسانه ها

استفاده از رایانه در آموزش

در دهه ۶۰ یعنی زمانی که انفجار اطلاعات در زمینه علوم سبب شد موسسات نمایه و چکیده، مانند CA از رایانه برای ذخیره داده ها و پردازش اطلاعات استفاده کنند، کاربرد رایانه در

مهارت‌های اطلاع‌رسانی آغاز گردید. از آغاز دهه ۸۰ اغلب کتابخانه‌ها فعالیت‌های مختلفی مانند سفارش و تهیه مواد، فهرست‌نویسی و رده‌بندی رایانه را بکار گرفتند.

در دهه‌های ۷۰ و ۸۰ بخش تحقیق و توسعه کتابخانه بریتانیا ۴۰ بودجه تعداد زیادی از طرح‌های گروه‌ها و مدارس انگلستان را تامین می‌کرد و سیاست کتابخانه بریتانیا (BL) بر انگیزش درکی عمیق‌تر درمورد استفاده از سیستم‌های جدید تکنولوژی اطلاعات بود. در ۱۹۷۴ زمانی که گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی درخواست کردند تا برای گنجاندن مبحث بازیابی ارتباط پیوسته در برنامه درسی دوره‌ها چاره‌جویی شود، گام‌های اولیه به سرعت برداشته شد. کمیته‌ای مشورتی به منظور گفتگو برای اجرای بازیابی ارتباط پیوسته در مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی دایر شد. در اواخر ۱۹۷۵ بخش تحقیق و توسعه، دوره مهارت‌آموزی برای آن دسته از مدرسين کتابداری و اطلاع‌رسانی که با مدلاین ۴۱ سرو کار داشتند برگزار کرد. این دوره به بحث‌های بیشتری در مورد هدف‌ها، روش‌ها و مسایلی که تدریس بازیابی ارتباط پیوسته با آن مواجه بود انجامید (۱۳).

رویداد مهم در تاریخ این پیشرفت‌ها، گزارش گروه کار موسوم به *TYGLIS* ۴۲ در سال ۱۹۸۶ بود که بر استفاده از رایانه در گروه‌های مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی تاکید می‌کرد. در این گزارش آمده بود که بودجه گروه‌های مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی برای خرید سخت‌افزار و نرم‌افزار به مانند گروه‌های آموزشی علوم کامپیوتر تامین شود و نه مانند گروه‌های علوم اجتماعی، علوم انسانی و هنر، که تا پیش از این انجام می‌شده است. این توصیه موکد سبب شد از ۱۹۸۶ بودجه بیشتری برای آزمایشگاه‌های کامپیوترهای کوچک و شبکه‌های محلی (LAN) و نرم‌افزارهای مربوط اختصاص یابد. تامین بودجه خرید سخت‌افزار وظیفه اصلی هیات رایانه برای دانشگاه‌ها و شوراهای تحقیقاتی ۴۳ است. در سال ۱۹۸۶ این هیأت با اجرای پروژه رایانه‌ها در آموزش ابتکار عمل ۴۴ (CTI) که هدفش افزایش استفاده از کامپیوتر در تدریس سطوح مختلف آموزش عالی بود، نیروی محرکه در تدریس تکنولوژی اطلاعات را فراهم آورد. CTI در فاصله سالهای ۱۹۸۶ تا ۱۹۸۹ بودجه ۱۳۹ پروژه توسعه نرم‌افزار را جهت ایجاد نرم‌افزارهای جدید برای استفاده در زمینه‌های مختلف آموزش عالی تامین کرد. در فاصله سالهای ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۲ که برنامه سه ساله دوم CTI اجرا شد این مرکز تاکید خود را به اشاعه اطلاعات معطوف نمود. ۲۰ مرکز CTI هر کدام مستقر در یکی از گروه‌های دانشگاهی، با هدف ارائه خدمات به سراسر انگلستان، دایر گردید. هر کدام از این ۲۰ مرکز، دارای پایگاه اطلاعاتی نرم‌افزارهای مربوط به رشته علمی آن گروه هستند، کارگاه آموزشی دایر می‌کنند، روزنامه و راهنمای نرم‌افزار منتشر می‌نمایند. مرکز CTI در رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی در دانشگاه لافبرو قرار دارد.

نرم‌افزارهایی که در حال حاضر در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد استفاده قرار می‌گیرند را می‌توان به ۴ گروه تقسیم کرد:

۱- نرم افزارهایی که به طور معمول در سازمان‌ها وجود دارد و عملکرد خاصی در زمینه کتابداری و اطلاع‌رسانی ندارند. مانند واژه پردازها، صفحه گسترده‌ها، سیستم‌های مدیریت پایگاه‌ها، سیستم‌های گرافیکی، نشر رومیزی، سیستم‌های خبره، بسته‌های نرم‌افزاری آماری و فرامتنی ۴۵

۲- نرم افزارهای عمومی کتابداری و اطلاع‌رسانی که خاص آموزش نیستند. این گروه خود به دو دسته کلی تقسیم می‌شوند. الف - سیستم‌های تجاری بازیابی اطلاعات مانند *Dialog link*، *STNExpress* ب - سیستم‌های مدیریت و اداره کتابخانه مانند *URICA* و *ISIS*. وجه مشترک این بسته‌های نرم‌افزاری آن است که همگی در کار جاری کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی مورد استفاده قرار می‌گیرند. هدف عمده از بکارگیری این نوع بسته‌های نرم‌افزاری در دوره‌های آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی، آشنایی دانشجویان با آنهاست، پیش از آن که استخدام شوند. به علاوه این گونه نرم افزارها در هر حال آموزش اصول کتابداری و اطلاع‌رسانی را در بر دارند.

۳- نرم افزارهای آموزشی: انبوهی از نرم افزارهای آموزشی برای آموزش متوسطه در بازار وجود دارد که برخی از آنها در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی مورد استفاده قرار می‌گیرد. ولی عمدتاً هدف این نرم افزارها دانش‌آموزان است نه دانشجویان.

۴- بسته‌های نرم‌افزاری آموزشی مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی: ارزشمندترین این نرم افزارها، آن‌هایی هستند که خاص آموزش علم کتابداری و اطلاع‌رسانی در آموزش عالی طراحی شده‌اند. متأسفانه تعداد آن‌ها اندک است. این گروه را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد. دسته اول بسته‌های نرم‌افزاری آموزش و شبیه‌سازی سیستم‌های ارتباط پیوسته که بوسیله موسسات مختلف از جمله سازمان‌های میزبان مانند *STN*, *Dialog* و غیره تهیه شده‌اند. دسته دوم نرم افزارهای مختلف آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی که برای تدریس مباحث گوناگونی چون بازیابی اطلاعات، نمایه‌سازی، فهرست‌نویسی و سازماندهی کتابخانه آماده شده‌اند (۱۹).

در این رابطه باید به بسته نرم‌افزاری و شبکه اطلاعاتی *JANET* اشاره کرد که امکان مشارکت در منابع ۴۶ آموزش از راه دور و ارتباط بین گروه‌های آموزشی را فراهم آورده است. گروه‌های آموزشی کوچک می‌توانند از طریق *JANET* و به مدد همکارانشان در سایر گروه‌های آموزشی به فضاهای تخصصی که خود قادر به پوشش آن نیستند دسترسی پیدا کنند. دانشجویان پاره وقت به خصوص آن‌هایی که همراه با شغلشان دوره را می‌گذرانند می‌توانند از طریق *JANET* از راه دور از مواد آموزشی بهره گیرند. از دیگر بسته‌های نرم‌افزاری تهیه شده در گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی *INSTRUCT* را باید نام برد که تولید دانشگاه شفیلد است. هدف این بسته نرم‌افزاری نمایش اصول مختلفی از بازیابی اطلاعات است که در جستجوهای روزانه در نظر گرفته نمی‌شوند. این نرم افزار برای کامپیوترهای بزرگ تولید شده است. افراد با استفاده از نرم افزار *JANET* می‌توانند به پایگاه اطلاعاتی دانشگاه شفیلد دست یابند.

نرم افزار *OST ۴۷* - که بیشتر یک برنامه خودآموز اصیل است تا شبیه سازی کامپیوتری - به وسیله گروه آموزشی مطالعات کتابداری و اطلاع رسانی دانشگاه ویلز تهیه شده است در مراکز آموزشی این رشته استفاده می شود.

توجه گروه های آموزشی متوجه آنست که از سخنرانی های مرسوم بکاهند و بتدریج از یادگیری به کمک کامپیوتر *۴۸ (CAL)* بهره بیشتری بگیرند. فقدان نیروی انسانی متخصص برای تولید نرم افزارها و آموزش افزارهای تخصصی در گروه های آموزشی، همچنین کاهش بودجه، سبب گردید تا گروه ها عمده تاً از نرم افزارهای تجاری برای آموزش دانشجویان استفاده کنند.

گرایش های جدید

نیاز به انعطاف پذیری و سازگاری در آموزش حرفه ای، برای پاسخگویی به تحولات جامعه در حال و آینده، سبب گردید مباحث جدیدی به برنامه درس دوره های مطالعات کتابداری و اطلاع رسانی راه یابند و این برنامه درسی تحت فشار تغییرات و تحولات جدید و بازارهای کار دائماً فشرده تر شود. دروس جدیدی چون: تکنولوژی اطلاعات؛ مدیریت اطلاعات؛ اطلاعات تجاری؛ اطلاعات بهداشتی؛ مهارت های ارتباط؛ رفتار کاربران ۴۹ طی ده سال گذشته مطرح شدند و رواج یافتند در زیر به اختصار مطالبی در مورد هر یک بیان می شود.

تکنولوژی اطلاعات

بیشترین تاثیر بر برنامه درسی آموزش مطالعات کتابداری و اطلاع در دهه اخیر، ورود تکنولوژی اطلاعات (*IT*) بود. بر اثر آن، گروه ها با کمبود تجهیزات، بودجه و به ویژه کارکنان ماهر مواجه گردیدند. از این رو در کیفیت و دامنه آموزش تکنولوژی اطلاعات بین دانشکده های مختلف تفاوت زیادی وجود دارد. کمبود نیروی کاردان فنی، سبب گردیده است تا در زمانی که این مراکز با کاهش کادر دانشگاهی مواجه اند، وقت و نیروی کادر موجود به شکل نامناسب صرف شود (۱۳).

انجمن آموزش و پژوهش اطلاع رسانی و کتابداری انگلستان (*BAILER*) در سال ۱۹۹۲ پرسشنامه ای بین گروه های کتابداری و اطلاع رسانی انگلستان توزیع کرد. از ۱۶ دانشگاه، ۱۴ دانشگاه به پرسشنامه پاسخ گفتند. مشخص گردید مباحثی که در دوره های تکنولوژی اطلاعات به صورت دروس اجباری و اختیاری تدریس می شد عبارت بودند از:

بازیابی متن	بازیابی ارتباط پیوسته
اداره کتابخانه	پایگاه های اطلاعاتی
آمار	کلمه پردازی ۵۰
پست الکترونیکی	صفحه گسترده ها ۵۱

از بررسی پرسشنامه‌ها در مورد برنامه درسی نکات زیر جلب نظر کرد:

الف - تشابه زیادی بین برنامه تکنولوژی اطلاعات دوره کارشناسی و تحصیلات تکمیلی وجود داشت. تنها دو درس مدیریت رکورد و سیستم‌های تصمیم حامی بودند که در دوره کارشناسی تدریس نمی‌شدند. تقریباً تمام دوره‌های کارشناسی و کارشناسی ارشد دروس بازیابی ارتباط پیوسته، پایگاه‌های اطلاعاتی، کلمه‌پردازی و صفحه گسترده‌ها را به عنوان دروس اصلی عرضه می‌کردند. نشر الکترونیکی بیشتر در دوره‌های کارشناسی تدریس می‌شد تا کارشناسی ارشد. مباحثی مانند نشر الکترونیکی، فرامتن و نظام‌های خبره جزء واحدهای اختیاری ارائه می‌شد. مباحثی که کمتر از همه تدریس می‌گردید عبارت بودند از داده‌نما، مدیریت رکورد و نظام‌های تصمیم حامی.

ب - در مورد ماهیت تدریس تکنولوژی اطلاعات در گروه‌ها، براساس پاسخ‌های داده شده جنبه‌های نظری و عملی مباحث توأم تدریس می‌شد به جزء مواردی، از جمله دروس کلمه‌پردازی و پست الکترونیکی، که به جنبه عملی آن‌ها بیشتر می‌پرداختند. در مجموع در بیشتر دوره‌ها جنبه نظری داده نما و سیستم‌های خبره مخالف با جنبه عملی آن تدریس می‌گردید. در مورد نشر الکترونیکی نیز در دوره کارشناسی ارشد به جنبه نظری آن توجه می‌شد.

در مورد سخت‌افزار بررسی پرسشنامه‌ها نشان داد: کلیه گروه‌ها، کامپیوتر برای استفاده دانشجویان در اختیار دارند به استثنای دانشگاه استراث کلاید که کامپیوتر به صورت مرکزی اداره می‌شود. تمام گروه‌ها کامپیوترهای سازگار با IBM در اختیار دارند. آمار آن‌ها بین ۸ تا ۵۰ دستگاه است. کلیه گروه‌ها حداقل یک چاپگر لیزری دارند و مجموع چاپگرهای هر گروه بین ۲ تا ۱۵ دستگاه است.

براساس پاسخ‌ها، مباحث بازیابی ارتباط پیوسته، پایگاه‌های اطلاعاتی، کلمه‌پردازی و صفحه گسترده‌ها عناصر اصلی درس تکنولوژی اطلاعات را تشکیل می‌دهند. در مجموع مشخص گردید که گروه‌ها توانسته‌اند نیازهای دشوار حرفه جدید اطلاع‌رسانی را برآورده کنند (۱۷). فهرستی از بسته‌های نرم‌افزاری که در درس تکنولوژی اطلاعات مورد استفاده قرار می‌گیرند، در پیوست ۴ آمده است.

مدیریت اطلاعات

مفهوم مدیریت اطلاعات (IM) نخستین بار در دهه ۷۰ در آمریکا پدیدار شد. کمیته کنگره آمریکانیازهای اطلاعاتی دولت را که بوسیله افراد حقیقی یا حقوقی تهیه شده بود، مورد بررسی قرار داد. مشخص گردید که سازمانهای مختلف دولت، اطلاعات یکسانی را طلب کرده‌اند. این امر به دلیل فقدان یک فهرست متمرکز از اطلاعات جمع‌آوری شده بود. این بررسی قانونی را موجب شد که براساس آن کلیه سازمان‌های دولتی را موظف به تهیه فهرستی از موجودی اطلاعاتشان نمود. هدف از این قانون تقلیل هزینه اطلاعات مورد نیاز سازمان‌های وابسته به دولت بود. این بررسی نشان داد که اطلاعات‌مانند سایر منابع دارای ارزش است و باید مورد سازماندهی و مدیریت قرار گیرد.

در دهه ۹۰ مدیریت اطلاعات به عنوان مبحث جدیدی در برنامه درسی مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی گسترش یافته است. گسترش برنامه‌های مدیریت اطلاعات ناشی از دلایل مختلفی مانند افزایش پذیرش مفهوم مدیریت اطلاعات و شناخت نیازهای بازارکار بود. اجزاء تشکیل دهنده مدیریت اطلاعات عبارتند از: مدیریت، اطلاع‌رسانی و تکنولوژی اطلاعات که باید در برنامه کتابداری سنتی گنجانده شود. تکنولوژی اطلاعات بیشترین کار عملی را در اموری مانند طراحی سیستم‌های خبره و پایگاه‌های اطلاعاتی داراست. در بین متخصصان در مورد آن که چه چیز و چه مقدار باید تدریس شود اتفاق نظر وجود ندارد. برخی معتقدند مدیریت اطلاعات تنها باید درکی از تکنولوژی اطلاعات داشته باشد، اگرچه ممکن است در کارهایی مانند طراحی، اجرا و نگهداری سیستم‌ها درگیر شود، ولی این امور می‌توانند به صورت گروهی انجام شود. به نحوی که امور فنی به افراد صاحب صلاحیت واگذار شود. به نظر آن‌ها مدیریت اطلاعات باید دانش کافی در مورد پیشرفتهایی که در زمینه تکنولوژی اطلاعات صورت می‌گیرد، کسب کند. گروهی دیگر معتقدند مبحث تکنولوژی اطلاعات که در دوره‌های مدیریت اطلاعات تدریس می‌شود باید در حدی باشد که مهارت‌های کاربردی کافی در آنها به وجود آورد، به عنوان مثال آن‌ها بتوانند تفاوت ویرایش پنجم با ششم DOS را بیان کنند و یا بتوانند امکانات ویندوز ۵۵ را ذکر نمایند، ولی نیاز نیست برنامه بنویسند (۶).

درس برنامه‌نویسی، مبحث مورد اختلاف در برنامه آموزشی مدیریت اطلاعات است. بریتن^{۵۶} معتقد است از مدیران اطلاعات انتظار نمی‌رود برنامه‌نویسی کنند بلکه باید با مبانی و طراحی نرم‌افزار آشنا باشند. او پیشنهاد می‌کند مباحثی مانند برنامه‌نویسی، سیستم‌های خبره و چند رسانه‌ای‌ها، از دیدگاه تکنولوژی توانا که کاربردهای آن در حال و آینده حائز اهمیت است، تدریس شود. به رغم تمام اختلاف‌نظرها، دروس دوره‌های مدیریت اطلاعات را می‌توان به شرح زیر بیان داشت:

عناصر اصلی (اجباری)

مطالعه سازمان‌ها و مدیریت:

انواع و شکل‌های سازمان‌ها؛ مدیریت کارکنان؛ مدیریت مالی، بودجه‌بندی، تبلیغ و بازاریابی؛ کارکردهای حسابداری مقدماتی؛ تصمیم‌گیری؛ مدیریت تغییر؛ انگیزش؛ برابری فرصت‌ها؛ نقش‌ها در سازمان‌ها.

اطلاعات در سازمان‌ها:

تصمیم‌گیری؛ مسئولیت‌ها در عملکرد مدیریت اطلاعات؛ جریان اطلاعات بین سازمان‌ها؛ ترسیم جریان اطلاعات؛ مدیریت رکوردها. مباحث حرفه‌ای:

تعریف مدیریت اطلاعات؛ نقش‌های مدیر اطلاعات، مطالعات اطلاع‌رسانی:

نمایه‌سازی؛ رده‌بندی؛ کنترل واژگان؛ مدیریت رکوردها منابع اطلاعاتی:

منابع بیرونی؛ منابع داخلی؛ نظام‌ها و خدمات ارتباط پیوسته اطلاعات به عنوان یکی از ذخایر:

ارزش اطلاعات: اطلاعات به عنوان یکی از ذخایر؛ نقش اطلاعات در عملکرد یک سازمان؛ تخمین هزینه‌ها و ارزش.

محیط اطلاعاتی:

آزادی اطلاعات: اقتصاد اطلاعات؛ حق مؤلف؛ مالکیت معنوی؛ حفاظت داده‌ها؛ امنیت داده‌ها؛ تکنولوژی اطلاعات

انتخاب نرم‌افزار؛ سخت‌افزار / نرم‌افزار؛ برنامه‌نویسی؛ ارتباطات راه دور؛ شبکه‌ها؛ ذخیره؛ واقعیت مجازی ۵۷؛ چند رسانه‌ای؛ فرامتن؛ بهداشت و ایمنی؛ سیستم‌های خبره؛ سیستم‌های باز؛ پست الکترونیکی؛ پایگاه‌های اطلاعاتی - انواع و طراحی؛ نیاز سنجی کاربران؛ مدل‌سازی داده‌ها؛ تحلیل و طراحی نظام‌ها؛ زمینه‌یابی؛ توسعه و کنترل نظام‌ها؛ راهبرد نظام‌ها؛ مدیریت نظام‌ها. اطلاعات و کاربران:

مهندسی محیط کار (ارگونومی)؛ اطلاعات و تصمیم‌گیری.

عناصر فرعی (اختیاری)

روش‌شناسی تحقیق؛ روش‌های آماری؛ مهارت‌های میان‌فردی؛ مهارت‌های ارتباط و ارائه؛ مهارت‌های مربی؛ برنامه‌نویسی؛ بازاریابی. کاربرد مدیریت اطلاعات در:

حقوق ، حسابداری؛ مالیه؛ بازاریابی؛ مراقبت‌های بهداشتی؛ تحقیق و توسعه؛ رسانه‌ها.
منابع اطلاعاتی:

اطلاعات تجاری ؛ اطلاعات علمی؛ اطلاعات اروپایی؛ اطلاعات مراقبت‌های بهداشتی؛ اطلاعات شیمی (۵).

به دلیل ماهیت دانشکده‌های مختلفی که گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در آن‌ها رشد یافته‌اند و همچنین به دلیل آن که کار اطلاعات در سطح شروع رشته‌ای بسیار عملی است، تاکید دانشکده‌ها عمدتاً بر تدریس و توسعه قابلیت‌های فنی است تا ارتقاء توانائی‌های یادگیری. در حرفه اطلاع‌رسانی با دگرگونی‌های سریع ، توانایی یادگیری مستمر ضروری است و تامین شغل تنها از این طریق حاصل می‌شود که فردا با استعدادتر از امروز باشی (۱۱).

روبرت و کلارک ۵۸ در بررسی‌ای که از نظرگاه گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی در مورد آموزش اطلاع‌رسانی در گروه‌های بازرگانی و مدیریت انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که اگرچه در دانشکده‌های مدیریت و بازرگانی علاقه زیادی به جنبه اطلاعاتی مدیریت وجود دارد، ولی فقدان تدریس نظام‌مند مهارت‌های اطلاعاتی، به ویژه مواردی که در ارتباط با تهیه اطلاعات از خارج از سازمان می‌باشد، مشهود است. آنها پیشنهاد کردند که برای بهره‌جویی از بازار کار در حال گسترش، گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی یا باید متخصصان جدید استخدام کنند و یا به مدرسان مدیریت و بازرگانی، از طریق همکاری در برنامه درسی ، مرتبط شوند.

همکاری در تدریس مدیریت اطلاعات موکداً توصیه شده است. برترین نیز نظری مشابه ابراز می‌دارد، او معتقد است گروه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی باید از سایر گروه‌ها، به منظور صرفه‌جویی در منابع و استفاده موثر از تخصص‌های خارج از زمینه‌های متداول کتابداری، استفاده کنند و ارتباط شان را با گروه‌های بازرگانی و مدیریت و کامپیوتر گسترش دهند.

اطلاعات تجاری

یکی دیگر از زمینه‌های مطرح در سال‌های اخیر اطلاعات تجاری است. با توجه به نیازهای رو به رشد بازار، اغلب دانشگاه‌ها واحدهای اختیاری در این زمینه و زمینه‌های وابسته، مانند اطلاعات حقوقی؛ اطلاعات مالی و تجاری؛ اطلاعات بازار؛ اطلاعات صنعتی ارائه می‌دهند. تنها دانشگاه بیرمنگام دوره مستقل کارشناسی مطالعات اطلاعات تجاری را از سال ۱۹۹۵ دایر کرده است. دروس این دوره عبارتند از: اطلاعات شرکت و شرکت‌ها؛ محصولات و بازار ؛ بازارهای جهانی؛ خدمات اطلاعات تجاری؛ اطلاعات محیطی؛ پول و مالیه ؛ مدیریت و امنیت اطلاعات؛ اطلاعات رسمی و حقوقی برای تجارت (۴).

برخی از گروهها به دنبال تمرکز بر مباحثی هستند که مناسب جنبه‌ای خاص از بازار حرفه‌ای است. به عنوان نمونه در دانشگاه استراث کلاید برنامه درسی گروه اطلاع‌رسانی بر اهمیت خدمات اطلاعاتی، تکنولوژی پیشرفته در بخش تجارت تاکید دارد (۱۳).

دانشگاه سیتی سرفصل درس اختیاری اطلاعات تجاری و مالی را چنین ذکر می‌کند: دید کلی از جهان تجارت و فعالیت‌های اطلاعاتی آن با ارجاع به حرفه‌های تجاری و بخش خدمات مالی در انگلستان، اروپا و در سطح بین‌الملل. آشنایی با موسسات مالی، خدمات مالی، مشاغل بانکداری، بیمه، حسابداری، بازارهای پولی، بازارهای سهام، بازارهای کالا، تجارت و خدمات اطلاعاتی مربوط به آن، متون تجاری و پایگاههای ارتباط پیوسته، اطلاعات مالی و ارزیابی و تحلیل آن‌ها، منابع تحقیق بازار، مدیریت اطلاعات و به ویژه منابع قانون.

سرفصل درس اختیاری اطلاعات حقوقی این دانشگاه بدین قرار است؛ نظری به تاریخچه و تشکیلات قانون در انگلستان و اروپا؛ سازماندهی مواد؛ جستجوی اطلاعات شامل جستجوی ارتباط پیوسته که با کار عملی پشتیبانی می‌شود (در کار عملی نظام‌های حقوقی آزمایش می‌شود و در نهایت به منابع قانون، استنادی یا کامپیوتری، مرتبط می‌گردد). بررسی قوانین نشر الکترونیکی و چاپی، بررسی کامپیوتری شدن به طور کلی و به ویژه توان سیستم‌های خبره حقوقی و سیستم‌های اقامه دعوی؛ تاکید بر قانون اروپا و ارتباط آن با قوانین انگلستان (۲۴).

اطلاعات بهداشتی

اطلاعات بهداشتی زمینه‌ای در حال توسعه سریع است. طبق تخمین جی.ام. پریتن در سال ۱۹۹۲ حدود ۵۷۰۰ شغل اطلاعاتی برای خدمات ملی بهداشتی در انگلستان و ویلز وجود داشت. تعدادی از دانشگاهها دروسی به منظور تربیت نیروی متخصص در این زمینه در برنامه درسی خود منظور نموده‌اند. دانشگاه شفیلد دوره اطلاعات بهداشتی را به عنوان یک تخصص با مدرک کارشناسی ارشد علوم در مدیریت اطلاعات بهداشتی دایر کرده است. دروس این دوره عبارتند از: مدیریت خدمات اطلاعات بهداشتی؛ منابع اطلاعات بهداشتی؛ نظام‌های اطلاعات مراقبت‌های بهداشتی؛ ۵۹ مهارت‌های مردمی برای مدیریت اطلاعات بهداشتی (۲۷).

دانشگاه ویلز مدرک کارشناسی ارشد علوم در نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی در مراقبت‌های بهداشتی ارائه می‌دهد. دانشگاه سیتی علاوه بر واحد اختیاری اطلاعات بهداشتی، دوره دیپلم تحصیلات تکمیلی در مدیریت اطلاعات دارویی دایر کرده است. دروس این دوره عبارتند از: بنیاد اطلاعات دارویی؛ تکنولوژی اطلاعات؛ اطلاعات پزشکی؛ اطلاعات تحقیقات دارویی؛ مهارت‌های حرفه‌ای و مدیریتی؛ اطلاعات تجاری و بازرگانی؛ امور نظارتی؛ ارزشیابی و تحلیل اطلاعات؛ مدیریت اسناد و رکوردها؛ هشپاری دارویی؛ ۶۰ مدیریت دانش و اطلاعات (۲۴).

سرفصل درس اختیاری اطلاعات بهداشتی در دانشگاه سیتی عبارتند از: نظری اجمالی به اصول و کار مدیریت دانش و اطلاعات و تامین خدمات وابسته در رشته مراقبت‌های بهداشتی؛ ماهیت دانش مراقبت‌های بهداشتی؛ نظام‌های رده‌بندی و کدگذاری؛ منابع اطلاعاتی و بازیابی اطلاعات؛ اطلاعات شبکه‌ای؛ خدمات کتابخانه‌ای / اطلاعاتی؛ نیازهای اطلاعاتی تخصص‌های مختلف؛ انفورماتیک بهداشتی؛ مدیریت اطلاعات در خدمات بهداشت ملی (NHS)؛ بازدید و مشاهده خدمات بهداشتی؛ اطلاعات دارویی؛ اطلاعات پژوهشی و پزشکی (۲۴).

دانشگاه لافبرو و منچستر واحدهای اختیاری اطلاع‌رسانی خدمات مراقبت‌های بهداشتی دارند. دانشگاه بیرمنگام (UCE) واحد اختیاری اطلاعات بهداشتی در دوره کارشناسی ارشد ارائه می‌دهد.

مهارت‌های ارتباط

در حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی رابطه موثر از ضروریات است. از این رو نظریه ارتباط، از ارتباط میان‌فردی گرفته تا ارتباط گروهی باید به دانشجویان آموزش داده شود، تا بتوانند به طور کلامی، دیداری، تکنولوژیکی و تصویری ارتباط برقرار کنند. فارغ‌التحصیلانی که جذب بازارهای جدید می‌شوند معتقدند این مهارت‌ها در حقیقت بسیار مهم‌تر از مهارت‌های کامپیوتری است. مهارت‌های میان‌فردی و ارتباطی نیازمند آن است که در زمان تحصیل پروراند و عرضه شود (۱۳).

هم زمان با تبلیغ وسیع در مورد ضرورت تکنولوژی اطلاعات، به عنوان یکی از عناصر مهم تشکیل دهنده برنامه درسی مطالعات کتابداری اطلاع‌رسانی، نسبت به سازماندهی مهارت‌های میان‌فردی و ارتباط توجه کمتری شد. حال آن که تکنولوژی هدف غایی نیست بلکه مکانیسمی است که امکان بهبود خدمات اطلاعاتی را فراهم می‌سازد. با در نظر گرفتن اهمیت کاربر، فاجعه خواهد بود که توجه از مشتری به سمت تکنولوژی منحرف گردد. در کنار تکنولوژی اطلاعات، اهمیت برابر باید به سایر مهارت‌های جدید مانند بازاریابی، ارتباط و حل مشکل ۶۱ داده شود (۱).

متأسفانه به این مبحث جدید توجه چندانی نشده است، دانشگاه سیتی جزء معدود دانشگاههایی است که درس مهارت‌های ارتباط به صورت واحدهای اصلی (اجباری) ارائه می‌شود و سرفصل‌های این درس را بدین گونه ذکر می‌کند: پرورش مهارت‌های ارتباط چه شفاهی و چه نوشتاری شامل اصول کلی نوشتن موثر، منظور و شنونده، ساختار گزارش، برنامه‌ریزی و تدارک. خلاصه کردن، نوشتن دستورالعمل‌ها و دستنامه‌ها، آرایش و طراحی اطلاعات (کاغذ یا صفحه نمایش)، خوانایی و شاخص سبک، پردازش متن، اصول کلی صحبت در مقابل جمع، ارتباط کلامی و غیرکلامی، نشست‌های موثر، مصاحبه، مذاکره، مصاحبه مرجع و استفاده از رسانه‌های دیداری و شنیداری (۲۴).

رفتار کاربر

توجه به کاربر و ارائه خدمات کاربرمدار یکی از مباحثی است که توجه گروههای آموزشی را به خود معطوف داشته است. آنها بتدریج آموزش مباحثی چون انواع کاربران، روانشناسی کاربران، اطلاع جویی و رفتار کاربران، نیازهای اطلاعاتی، شناخت و تحلیل نیازهای اطلاعاتی کاربران را در برنامه درسی خود گنجانده اند.

آموزش از راه دور

آموزش از راه دور ۶۲ اصطلاحی است که برای یادگیری از راه دور، آموزش از راه دور و مطالعه فرایندهای آن همراه با ایجاد مواد مناسب یادگیری، آموزش، ارزشیابی و استفاده از آنها به کار می رود. در مورد این اصطلاح باید متوجه بود که با یادگیری آزاد ۶۳ و آموزش مستمر ۶۴ که هر دو متمایز از آموزش از راه دور هستند، اشتباه نشود (۹).

نخستین تجربه قابل توجه در این زمینه در انگلستان به سال ۱۹۸۵ به وسیله کالج کتابداری ویلز صورت گرفت که براساس آن ۱۵ دانشجو برای دوره سه ساله کارشناسی ارشد مدیریت کتابخانه و خدمات اطلاعاتی پذیرفته شدند. هدف این دوره تربیت افرادی با صلاحیت های اولیه برای کار در کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی نبود، بلکه تجهیز کارکنانی با تجربه و واجد شرایط با مهارت های قبلی برای اشتغال پست های مدیریت بود. این دوره توجه کتابداران شاغل را که احساس می کردند باید مهارت های شان را روزآمد کنند و یا صلاحیت حرفه ای شان نیاز به افزایش دارد، جلب کرد. این استقبال سبب شد که تعداد شرکت کنندگان به ۳۵ نفر در سال افزایش پیدا کند، که هنوز هم برقرار است. در این دوره علاوه بر بیش از ۲ سال آموزش از راه دور، حضور اجباری ۲ تابستان در کلاسهای تابستانی و ارائه رساله ای حدود ۲۰ هزار کلمه در نظر گرفته شد. بسته های آموزشی، شامل مواد چاپی و نوارهای ضبط صوت سخنرانیها بود. برای هر دانشجو، یکی از اعضای کادر آموزشی گروه به عنوان مربی تعیین می شد تا از طریق مکاتبه یا تلفن تکالیف درسی را کنترل نماید. ارزیابی های به عمل آمده بعدی نشان داد که این دوره از جهت کیفیت در حد، و حتی در مواردی بالاتر از، دوره های رایج تمام وقت کارشناسی ارشد بود. در سال ۱۹۸۹ کالج کتابداری ویلز با دانشگاه کالج ویلز ادغام شد و گروه کتابداری اطلاع رسانی ابريستويت دانشگاه ویلز را تشکیل داد. گروه جدید به گسترش آموزش از راه دور اقدام نمود و گرایش کتابداری آموزشی گاهی و نوجوانان را در کنار دوره قبلی دایر کرد. از سال ۱۹۹۴ گرایش مدیریت مجموعه را به آن افزود. این دوره ها حتی به خارج از انگلستان صادر شد و سعی گردید این برنامه با همکاری بریتیش کانسیل در هنگ کنگ اجرا شود. بعد از یکسال کشورهای هم جوار هنگ کنگ نیز تحت پوشش قرار گرفتند. از آغاز دهه ۹۰ گروه کتابداری اطلاع رسانی ابريستويت، دوره کارشناسی ارشد نظام ها و خدمات اطلاعات برای مراقبت های بهداشتی را دایر کرد که در ۱۹۹۲ به مدیریت اطلاعات

بهداشتی تغییر نام یافت و مقطع دیپلم تحصیلات تکمیلی نیز برای افرادی که به هر دلیلی، مایل نبودند رساله تدوین نمایند، در نظر گرفته شد. دانشجویان این دوره از ۱۱ نفر در آغاز کار به ۳۰ نفر افزایش یافت که هنوز هم با همین تعداد ادامه دارد (۲۰).

در دهه ۹۰ دانشگاه برایتون آموزش از راه دور دوره کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی راعرضه کرد. دانشگاه نورث آمبر یا در نیوکسل ۶۵ دوره دیپلم تحصیلات تکمیلی مدیریت رکوردها و دانشگاه شفیلد دوره کارشناسی ارشد مدیریت اطلاعات را ایجاد کرد. دانشگاه استراث کلاید برای ارائه دوره‌های موجود خود به صورت آموزش از راه دور برنامه‌ریزی نمود. استفاده از رایانه و فن‌آوری‌های آن‌مانند دیسک‌های لیزری و تأمین و توسعه شبکه جهانی و بهره‌گیری از پست الکترونیکی، گروه‌های مباحثه و هم‌اندیشی الکترونیکی سبب بالا رفتن پتانسیل آموزش از راه دور گردید.

پایان سخن

در حال حاضر ۱۶ موسسه آموزش عالی دوره‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی برگزار می‌کنند که همگی در دانشگاه‌ها قرار دارند و به عنوان نهادهایی مستقل عمل می‌نمایند. هر ساله بین ۸۰۰ تا ۱۰۰۰ دانشجو از رشته‌های مختلف کتابداری و اطلاع‌رسانی این دانشگاه در سطوح مختلف فارغ‌التحصیل می‌شوند. از ویژگی‌های نظام آموزش کتابداری و اطلاع‌رسانی انگلستان می‌توان نکات زیر را بیان داشت.

۱- تنوع دوره‌ها: در برنامه تحصیلات تکمیلی گروه‌ها، دوره‌هایی با عنوان‌های متفاوت دیده می‌شود از آن جمله است:

کتابداری	تکنولوژی اطلاعات
کتابداری و اطلاع‌رسانی	مدیریت تکنولوژی اطلاعات
اطلاع‌رسانی	نظام‌های اطلاعاتی
آرشیو و مدیریت رکوردها	اطلاعات بهداشتی
کتابداری، آرشیو و اطلاع‌رسانی	مدیریت اطلاعات بهداشتی
مدیریت کتابخانه و اطلاعات	نظام‌ها و خدمات اطلاعاتی در مراقبت‌های بهداشتی
مدیریت اطلاعات	مدیریت اطلاعات دارویی

۲- تعدد مقاطع تحصیلی: هر فرد براساس توان، وقت و مقدرات خود می‌تواند از برنامه‌های تحصیلات تکمیلی بهره‌مند شود. این بهره‌مکن است در حد گواهینامه، دیپلم تحصیلات تکمیلی، کارشناسی ارشد، کارشناسی ارشد فلسفه علم (Mphil) و یا دکترا باشد.

۳- سهولت و انعطاف‌پذیری آموزش عالی: برای آن که کلیه افرادی که مایل به ادامه تحصیل و یا روزآمد کردن اطلاعاتشان هستند امکان شرکت در دوره‌های آموزش عالی را داشته

باشند، دوره‌ها عموماً به دو سیستم تمام وقت و پاره وقت ارائه می‌شود و تغییر از یک سیستم به سیستم دیگر به راحتی صورت می‌گیرد. حتی تغییر از دوره کارشناسی ارشد به دوره دکترا به آسانی انجام می‌شود، دانشجوی دوره کارشناسی در ۱۲ ماه اول دوره حق دارد برای تبدیل وضعیت تحصیلی خود به دوره دکترا درخواست نماید.

به علاوه نظام تجمع واحدی این امکان را به کارکنان کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی داده است تا با انتخاب درس یا دروس مورد نظرشان، به رفع کاستی‌ها، افزایش دانش تخصصی و بهره‌گیری از مباحث مورد علاقه‌شان بپردازند. برای این گونه افراد، داشتن مدرک تحصیلات دانشگاهی جزء شرایط الزامی ورود نیست. از این داوطلبان ممکن است امتحان صلاحیت عمومی به عمل آید. نظام تجمع واحدی امکان انتخاب دروس از دانشکده‌ها و حتی دانشگاه‌های مختلف و نقل و انتقال دانشجو بین دانشگاهی را فراهم آورده است.

از دیگر امکانات این نظام، برگزاری بعضی از دوره‌های تحصیلات تکمیلی به صورت آموزش از راه دور است. تعدادی از دانشگاه‌ها به تخصیص بودجه و امکانات و تهیه مواد آموزشی مناسب آن‌مبادرت کرده‌اند که از جمله می‌توان دانشگاه ویلز و دانشگاه شفیلد را نام برد. استفاده از فن‌آوری کامپیوتر و توسعه شبکه‌های جهانی اثربخشی آموزش از راه دور را بالا برده است.

از دیگر تسهیلات در نظام آموزش عالی مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی انگلستان آن است که افراد واجد شرایط، بدون داشتن مدرک تحصیلات دانشگاهی قبلی می‌توانند به دوره‌های تحصیلات تکمیلی راه یابند، ارزیابی صلاحیت متقاضی با دانشگاه است.

۴- روزآمد بودن برنامه درسی: دانشگاه‌ها تلاش می‌کنند خود را با نیازهای روز و بازار کار هماهنگ کنند. لذا برنامه‌های درسی به طور مستمر، ارزیابی و بازنگری می‌شود. به علاوه هر ۵ سال یکبار بوسیله انجمن کتابداران و موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی مورد بررسی و اعتباریابی قرار می‌گیرند.

۵- استقلال دانشگاه‌ها: بررسی اطلاعات اعلام شده از طرف دانشگاه‌های مختلف - چه در بروشورهای رسمی و چه در سایت کامپیوتری آن‌ها- گوناگونی شرایط پذیرش دانشجو، ارزشیابی تحصیلی، برنامه‌های درسی و مدت دوره‌ها را نشان می‌دهد. این مطلب مبین آن است که دانشگاه‌ها در اتخاذ تصمیمات و تعیین ملاک‌ها و ضوابط تحصیلی، مستقل عمل می‌کنند.

۶- تاکید بر پژوهش: در برنامه آموزشی دانشگاه‌ها به امر پژوهش توجه کافی شده است به طوری که ارزشیابی دانشجو عمدتاً براساس نوشته‌ها و پروژه‌های طول دوره صورت می‌گیرد. در سطح ام‌فیل و دکترا اساس ارزیابی دانشجو و اخذ مدرک بر پژوهش اصیل قرار دارد.

از نکاتی که اشاره به آن ضرورت دارد تاثیر انجمن‌های تخصصی است. چندین انجمن تخصصی معتبر در زمینه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و آرشیو در انگلستان فعالیت دارند، که از آن جمله

می‌توان انجمن کتابداران (LA) ، انجمن آموزش و پژوهش اطلاع‌رسانی و کتابداری انگلستان (BAILER) انجمن کتابخانه‌های تخصصی و دفاتر اطلاع‌رسانی (Aslib) موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی (IIS) جامعه آرشیوگران و جامعه مدیریت رکوردها را نام برد. اگرچه برنامه‌های درسی دوره‌های آموزشی به‌وسیله این انجمن‌ها طراحی یا تعیین نمی‌شود، ولی در تحول آن‌ها نقش بسزایی دارند. پذیرفته شدن دانش‌آموختگان در این انجمن‌ها، امتیازی حرفه‌ای محسوب می‌شود.

تا دههٔ هفتاد انجمن کتابداران با تعیین برنامه‌درسی و برگزاری امتحانات در سطح ملی به حفظ یکپارچگی این رشته اقدام می‌کرد. ولی در حال حاضر این امر منتفی است. برنامه‌های آموزشی با تغییرات و گسترش‌هایی که سازمان‌های مختلف داده‌اند، دگرگون شده است. انجمن آموزش و پژوهش اطلاع‌رسانی و کتابداری انگلستان موجب تقویت رویکرد متفاوتی نسبت به پیشرفت دوره‌ها و برنامه‌های درسی شده است.

به هر حال دیگر به آسانی نمی‌توان زمینه موضوعی کتابداری و اطلاع‌رسانی را تعریف کرد زیرا در این یک رشته تحصیلی ثابت است. برخی معتقدند عدم وجود تعریف مشخصی از مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی ناشی از تاکید بیش از حد بر پیشرفت‌های فن‌آوری و از دست دادن معنی خدمات به عنوان رکن اساسی این تخصص است. ساختار فعلی آموزش مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی انگلستان، بیشتر حاصل ابتکارات محلی است تا یک طرح منسجم ملی. نگاهی به فهرست گروه‌های آموزشی (پیوست ۱) و محل قرارگرفتن آن‌ها در دانشکده‌های مختلف میزان نامشخص بودن وضعیت فعلی این رشته دانشگاهی و نامعلوم بودن وابستگی آن را در درون ساختار سازمان دانشگاهی نشان می‌دهد. مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی انگلستان با وضعیتی مشابه آمریکا مواجه بوده است. گروه‌های آموزشی آشوبی مشابه را در مورد تغییر نام، تجدید ساختار، ادغام گروه‌ها و بحران استخدام تجربه کرده‌اند.

اکنون بیشتر گروه‌ها در عین حفظ هویت فردیشان ، ارتباطشان را با سایر گروه‌ها توسعه می‌دهند. این ارتباط شامل تدریس واحدهایی در سایر گروه‌ها، حضور دانشجو از دیگر گروه‌ها برای گذراندن واحدهایی در گروه‌های مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی، دعوت از کادر دیگر گروه‌ها برای تدریس بعضی دروس، انجام پروژه‌های مشترک و کار در کمیته‌های دانشگاه است.

پیوست ۱

اسامی دانشگاه‌هایی که گروه‌های مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی
آن‌ها دوره‌های تحصیلات تکمیلی ارائه می‌دهند.

آبردین دانشگاه روبرت گوردن، دانشکده مدیریت
 ابريستويت دانشگاه ويلز، ابريستويت، دانشکده مطالعات اقتصادی و اجتماعی
 برايتون دانشگاه برايتون، دانشکده تکنولوژی اطلاعات
 بلغاست دانشگاه کوئين (ملکه) بلغاست، مدرسه ماليه و اطلاعات
 بيرمنگام دانشگاه سانترال (مرکزی) انگلستان، دانشکده‌های مطالعات کامپیوتر و اطلاع
 رسانی
 دوبلين دانشگاه کالج دوبلين، دانشکده هنرها
 شفيلد دانشگاه شفيلد، دانشکده علوم و علوم اجتماعی
 گلاسکو دانشگاه استرات کلايد، دانشکده تجارت
 لافبرو دانشگاه لافبرو، مدرسه علوم تربیتی و علوم انسانی
 لندن دانشگاه سیتی (شهر لندن)، مدرسه انفورماتیک
 لندن دانشگاه تايمز ولی (دره تايمز)، دانشکده مطالعات تکنولوژی و اطلاعات
 لندن دانشگاه نورث‌لندن (لندن شمالی)، دانشکده مطالعات محیطی و اجتماعی
 لیورپول دانشگاه جان‌مورز، مدرسه تجارت لیورپول
 منچستر دانشگاه متروپولیتن منچستر، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی
 نیوکاسل دانشگاه نورث آمبریا، دانشکده هنرها و طراحی

پیوست ۲

معیارهای انجمن کتابداران (LA) در تأیید دوره‌های آموزشی

بدنه دانش حرفه‌ای

اگرچه هیچ فهرست معینی از موضوع‌ها وجود ندارد که در فرایند اعتباردهی دوره‌ها منظور شود، انجمن بدنه دانش حرفه‌ای را مشخص کرده است. دوره‌ها باید شامل مطالعاتی باشد که برای دانشجوی کسب دانش و مهارت‌هایی که با کار حرفه‌ای فعلی و آتی او مرتبط می‌شود به بار آورد. پنج پیامد مهم یادگیری که در مورد کلیه رشته‌هایی که برای تأیید و اعتباریابی تقاضا می‌کنند مورد جستجو و بررسی قرار می‌گیرد - حتی اگر در هدف‌های بیان شده یادگیری نقش برجسته‌ای به آن‌ها داده نشده باشد - در زیر آمده است. در ساختار دوره باید برای دانشجوی عهده‌دار شدن یک کار کلاسی برجسته ممکن گردد تا بتواند این دانش را در متن خدمات اطلاعاتی و خدمات کتابخانه‌ای اعمال کند.

نمونه‌های تحت هر سرفصل به دو قسمت تقسیم می‌شود. انجمن انتظار دارد مطالبی که به عنوان عناصر اصلی نشان داده شده است به عنوان واحدهای اجباری هر دوره تأیید شده منظور

شود. عناصر اختیاری نمونه‌هایی از موضوع‌هایی هستند که انجمن انتظار دارد برای تحصیل وجود داشته باشند ولی نه الزاماً جزء عناصر اصلی.

در قسمت ۵ تحت عنوان توانایی مهارت‌های عملی، پژوهش‌های میدانی فهرست شده است. انجمن این موارد را که برای دانشجو امکان استفاده از تجربه عملی کار کتابداری و اطلاع‌رسانی - خواه از طریق کاریابی یا سایر راههای مناسب - فراهم می‌آورد به عنوان عناصر هر دوره حائز اهمیت می‌داند.

۱- توسعه مهارت‌های تحلیلی و مدیریتی که می‌تواند در امور تهیه و آماده‌سازی منابع و بهبود خدمات کتابخانه‌ای و اطلاع‌رسانی یک سازمان اعمال شود.
نمونه‌هایی از عناصر اصلی:

الگوهای سازمانی
تجزیه و تحلیل و حل مسئله
رفتار و تحرک انسانی
تجزیه و تحلیل نیازهای اطلاعاتی
حرفه‌گرایی، ضوابط اخلاقی و رفتار حرفه‌ای
مدیریت مالی و بودجه‌بندی
نمونه‌هایی از عناصر اختیاری:

مدیریت کارکنان
بازاریابی و تبلیغ
برنامه‌ریزی توسعه
تصمیم‌گیری

۲- درک نیازهای اطلاعاتی جامعه
نمونه‌هایی از عناصر اصلی:

آزادی اطلاعات و سانسور
چندگانگی فرهنگی
برابری فرصت‌ها و کارهای غیرتوان فرسا
دامنه اقتصاد اطلاعات
حق مؤلف و مالکیت معنوی
نمونه‌هایی از عناصر اختیاری:
نیازهای اطلاعاتی گروه‌های مختلف جامعه
اطلاعات به عنوان کالا
دسترسی به اطلاعات در کشورهای در حال توسعه

۳- معرفت به نقش‌ها، عملکردها و ارزشهای کتابخانه و خدمات اطلاعاتی
نمونه‌هایی از عناصر اصلی:

طرح‌های اطلاعاتی ملی و بین‌المللی

مقررات و تاثیر آن

نمونه‌هایی از عناصر اختیاری:

مطالعه گسترده در مورد خدمات برای گروه‌های خاص

هنرها و سرگرمی‌های اوقات فراغت

متون تخصصی

ایجاد هماهنگی و تعاون در خدمات

۴- شناخت تهیه؛ تولید، سازماندهی و توزیع اطلاعات

نمونه‌هایی از عناصر اصلی:

منابع کتاب‌شناختی و کنترل آن‌ها

انتخاب، مدیریت، حفظ و نگهداری مواد

کاربرد تکنولوژی اطلاعات

نظام‌ها و خدمات ارتباط پیوسته

نمایه‌سازی، رده‌بندی و فهرست‌نویسی

ارزیابی و بسته‌بندی مجدد اطلاعات

طراحی و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی

انتخاب نظام‌ها و خدمات مناسب

نمونه‌هایی از عناصر اختیاری:

نشر و تولید کتاب

نظام‌های اطلاعاتی پیشرفته، فرامتن و غیره.

۵- شناخت ارتباط و توانایی در مهارت‌های عملی

نمونه‌هایی از عناصر اصلی:

روش‌شناسی تحقیق

مهارت‌های ارتباط

روشهای آماری

توابع حسابداری مقدماتی

کلمه‌پرداز و صفحه گسترده

پژوهش میدانی

نمونه‌هایی از عناصر اختیاری:

زبان‌های اروپایی و غیر آن

ایجاد بسته‌های نرم‌افزاری چند رسانه‌ای

برای آن که دوره شایستگی تائید و اعتباریابی را داشته باشد نباید محتوای آن محدود به همین قسمت باشد. هیأت اعتباردهی امکان دارد تائیدیه بدهد به:

دوره‌هایی در سطح کارشناسی و یا تحصیلات تکمیلی که در ارتباط با مطالعه بدنه دانش حرفه‌ای که در بالا ذکر شد، باشد.

ارزیابی برنامه تحصیلی مجزا برای آن دسته از داوطلبانی که از طریق جمع‌آوری و انتقال واحدها به اخذ مدرک مبادرت می‌نمایند، براساس معیارهای بالا صورت می‌گیرد. واحد / ساعت‌های موردپذیرش انجمن باید در طول دوره کسب شود. در جاهایی که واحدهای سطوح دانشگاهی مختلف موجود است، بخشی که در سطوح بالاتر تحصیلی قرار دارد باید به طور معمول مانند محتوای تصویب شده انجمن برای کسب مدرک باشد.

علاوه بر بدنه دانش حرفه‌ای، هیأت اعتباردهی انجمن به موارد زیر توجه دارد:

- ارتباط دوره با حرفه کتابداری و اطلاع رسانی
- مشارکت و تعهد کادر آموزشی به این حرفه
- رابطه با سازمان مادر
- تخصص کادر آموزشی
- گستره و کیفیت دوره
- توانایی دانشجویان، که این امر بوسیله ارزیابی‌ها و استخدام پس از آن، نشان داده می‌شود.

- کیفیت تدریس

انجمن کتابداران (LA) ژانویه ۱۹۹۵ (۵)

پیوست ۳

معیارهای اعتباریابی دوره‌های اطلاع‌رسانی و عضویت جمعی در موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی (IIS)

مقدمه

اطلاع‌رسانی به اصول و امور تولید، سازماندهی و تدارک اطلاعات می‌پردازد. برای این منظور، مطالعه اطلاعات از تولید تا بهره‌برداری و انتقال در قالب‌های گوناگون از طریق شبکه‌های مختلف را دربر دارد.

موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی (IIS) که در سال ۱۹۵۸ تاسیس شد ارگان عمده در معرفی و ارتباط بین کسانی است که به اطلاع‌رسانی مربوط می‌شوند. زمینه‌های وسیعی از دانش به این موضوع مربوط می‌شوند که برای آن برنامه‌های گوناگون مطالعاتی و امتحانی در نظر گرفته شده است، موسسه به‌عنوان سازمانی ذی‌علاقه به شناخت گستره و ژرفای این دانش، و تجربه و صلاحیت حرفه‌ای که از اعضایش انتظار دارد، اطلاع‌رسانی را بر حسب معیارهای زیر تشریح کرده است. ۶۶۰۰۰

معیارهای دوره‌های اطلاع‌رسانی

بخش ۱- زمینه‌های اصلی اطلاع‌رسانی

نظر و عمل خلق، تهیه، ارزیابی و ارزش‌گذاری، سازماندهی، ذخیره، انتقال، بازیابی و اشاعه اطلاعات.

۱- اطلاعات: ویژگی‌های آن، تهیه کنندگان و استفاده کنندگان

ماهیت، خواص و ویژگی‌های دانش و جریان اطلاعات. تولید، انتقال و استفاده از اطلاعات. اجزاء در زنجیره اطلاعات. صنعت اطلاعات و تاریخچه آن. نیازهای اطلاعاتی، اطلاع‌جویی و رفتار کاربران. نظریه، طراحی و ارزشیابی نظام‌های ارتباطی. ارتباط انسانی و ارتباط محیط سازمانی. انواع کاربران، شناخت و تحلیل نیازهای کاربران. مالکیت معنوی و حق مؤلف. نقش بخش خصوصی و عمومی.

۲- منابع اطلاعاتی

منابع اطلاعاتی ضبط شده (شامل مواد متنی، فایل‌های کامپیوتری، بانک‌ها و پایگاه‌های اطلاعاتی ماشین خوان ارتباط پیوسته، رکوردهای دیداری شنیداری و مانند آن) و محتوای اطلاعاتی آن‌ها. افراد و سازمان‌هایی (محلی، ملی و بین‌المللی) که اطلاعات را گردآوری و استخراج می‌کنند و یا اشاعه می‌دهند (مانند کارگران و مشاوران اطلاعات، افراد خبره، کتابداران، مراکز اطلاعات و مراکز مستندسازی). منابع اطلاعاتی به طور کلی و زمینه‌های تخصصی موضوعی. خدمات اطلاعاتی

عمده منابع اطلاعاتی ردیف دوم (مانند چکیده نامه‌ها و نمایه نامه‌ها، فایل‌های کامپیوتری در دسترس همگان، فهرست‌های کتابخانه‌ها)

۳- ذخیره و بازیابی اطلاعات

رسانه‌های ذخیره اطلاعات، انتخاب و سازماندهی این رسانه‌ها برای انواع مختلف اطلاعات (مانند تمام متن، چکیده، داده‌های عددی و فهرست‌وار و مواد دیداری شنیداری و ترکیبی از اینها) نظریه رده‌بندی و نمایه‌سازی محتوای اطلاعاتی، ساختار اصطلاحنامه، راهبردهای جستجو برای بازیابی مآخذ، داده‌ها، تمام متنی‌ها و یا ترکیبی از آنها، مصاحبه در خدمات مرجع، استفاده از نظام‌های دستی، خودکار و ترکیبی (مانند فایل‌های کاغذی، نمایه‌های کارتی، نظام‌های میکروفیلمی، کلمه‌پردازی، سیستم‌های رایانه‌ای)، استفاده از شبکه‌های انسانی و فنی برای بازیابی، نظام‌های خبره، نظام‌ها، خدمات و شبکه‌های درونی و بیرونی، درون داد، نمایه‌سازی و برون داد برای بازیابی موفق، ارزیابی نظام‌های بازیابی و منابع اطلاعاتی ردیف دوم.

۴- تحلیل اطلاعات

استفاده از منابع اطلاعاتی مناسب برای جمع‌آوری منظم و نظام‌مند اطلاعات، ارزشیابی، تفسیر، ارزش‌گذاری این اطلاعات شامل تهیه چکیده، ایجاد فایل‌های تخصصی برای ذخیره و بازیابی اطلاعات ارزیابی شده، تحلیل کمی و کیفی به قصد یافتن تازگی‌ها، گرایش‌ها، الگوها و مانند اینها به منظور فرضیه‌سازی، پیش‌بینی روند، تخمین و غیره، تهیه گزارش‌ها، بررسی‌ها، برداشت‌های کلی و سناریوها از وضعیت کنونی.

۵- اشاعه اطلاعات

تهیه کتابنامه‌ها و گزارش‌های اطلاعات ارزشیابی شده، ارائه اثر بخش اطلاعات شامل مهارت‌های ارائه گفتاری و نوشتاری، نمونه‌خوانی، ویرایش و عرضه، صنعت تکثیر و چاپ شامل نشر کامپیوتری، اشاعه اطلاعات گزینشی و دیگر روش‌های آگاهی‌رسانی جاری.

۶- نظریه اطلاع‌رسانی

مطالعه نظری اطلاعات: ماهیت، تعریف، محتوا و اهمیت اطلاعات، توسعه مدل‌های نظری نظام‌ها و فرایندهای اطلاعاتی، تحقیق در علم اطلاعات.

بخش ۲- مدیریت اطلاعات

مدیریت تمامی ذخایر اطلاعاتی سازمان‌ها

۱- برنامه‌ریزی

نیازهای سازمان به اطلاعات، تحلیل درخواست‌های اطلاعاتی، تاثیر اطلاعات بر عملکرد سازمان، ساختار و عملکرد سازمان، آحاد اطلاعاتی در دل سازمان، یکی کردن نظام اطلاعاتی

یا استراتژی جمعی، تشکیلات و روش‌ها، فنون کار سنجی، تحقیق عملیاتی، تاثیر فن‌آورهای رایانه و ارتباطات.

۲- ارتباطات

نظریه‌ها و الگوهای ارتباط و کاربرد آن‌ها در نظام‌های اطلاعاتی، ارزیابی مالی ارتباطات، جریان اطلاعات، شبکه‌های ارزش افزوده، ارتباط میانفردی، ارتباط میان گروهی، ارتباط صدایی، ارتباطات داده‌ای، کنش متقابل انسان و ماشین.

۳- مدیریت اطلاعات و سیستم‌های کنترل

فرایند تصمیم‌گیری و نقش مدیریت اطلاعات، گردآوری و تحلیل اطلاعات، تحلیل، طراحی و ویژگی‌های نظام‌ها، کاربردهای کامپیوتر از جمله خودکار کردن امور دفتری، مدیریت مستندسازی، تامین اطلاعات برای کنترل مدیریت و تحلیل تجاری، کاربرد طراحی سیستم در سازمان آحاد مدیریت از طریق تحلیل جریان داده‌ها، سیستم‌های خبره.

۴- مدیریت منابع انسانی

تحلیل، طراحی و شرح شغل، ارزشیابی شغل، جذب نیرو، گزینش، سنجش، مهارت‌آموزی، روابط صنعتی، مدیریت کارکنان، انگیزش و روابط میانفردی.

۵- مدیریت مالی

حسابداری، تحلیل و کنترل هزینه، پشتیبان تصمیم، برنامه‌نویسی برنامه‌ریزی و بودجه‌بندی، شامل تخمین مخارج، سنجش عملکرد - اهداف، تحلیل اثربخشی هزینه و سوددهی هزینه، پیش‌بینی، سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی مالی.

۶- تبلیغ، اقتصاد و بازاریابی

معروفیت و روابط عمومی، تهیه خبرنامه، بولتن و غیره، عوامل اقتصادی، روشهای بازاریابی و راهبردها شامل مطالعه بازار.

۷- عوامل سیاسی، اخلاقی، اجتماعی و حقوقی

جوسپاسی، نقش دولت و دفاتر دولتی.

بخش ۳- تکنولوژی اطلاعات

آن تکنولوژی که ممکن است در اطلاع‌رسانی یا مدیریت اطلاعات مورد استفاده قرار گیرد.

۱- سیستم‌های کامپیوتری: سخت‌افزار و نرم‌افزار

سخت‌افزار کامپیوتری مشترک، اداری و ایستگاههای کاری فردی. دستگاههای ورودی و خروجی، سیستم‌ها و دستگاههای ذخیره، اصول سیستم‌های عامل و برنامه‌های کاربردی: بسته‌های نرم‌افزاری، به ویژه برای ذخیره و بازیابی اطلاعات.

برنامه‌نویسی، طراحی فایل، آرایش رکورد، جستجوی فایل، روزآمد کردن فایل، نظام‌های پایگاه‌اطلاعاتی و مدیریت آن، مطالعه احتمالات؛ ویژگیها؛ طراحی، ارزیابی بسته‌نرم‌افزاری؛ اجرا، ارزشیابی، مستندسازی.

۲- ارتباطات راه دور

معیارها، پروتکل‌ها، فصول مشترک، نوع تجهیزات مانند مودم‌ها، دستگاه‌های ارتباطی الکترونیکی و نوری، شبکه‌های ارتباط راه دور (شامل شبکه‌های محلی ۶۷ و شبکه‌های گسترده ۶۸).

۳- کاربرد تکنولوژی اطلاعات

بازیابی اطلاعات، ویدئوتکس، تلتکس، حروفچینی کامپیوتری، میکروفیلم خروجی کامپیوتر ۶۹، گفتار مصنوعی و تشخیص صدا، خودکارکردن عملکردهای کتابخانه، خودکارکردن امور دفتری، فن‌آوری‌های دیسک فشرده (CD)، اسکن ویدئویی و رقمی‌سازی، ماهواره و تلویزیون کابلی، سایر روشهای نشر الکترونیکی و تحویل مدرک از جمله دورنگار، ترجمه ماشینی.

۴- محیط

بهداشت و ایمنی، مهندسی محیط کار (ارگونومی)، حفاظت داده‌ها، حق مؤلف، بهره‌برداری غیرمجاز ۷۰، سری سازی ۷۱ و مانند آنها.

بخش ۴- مهارت‌های جنبی

نمونه‌هایی از مهمترین مهارت‌های جنبی در زیر آمده است، قصد آن نداشتیم که فهرست جامعی در این قسمت ارائه شود.

۱- روش‌های پژوهش

طرح تحقیق، زمینه‌یابی، گردآوری داده‌ها و نمونه‌گیری، تحلیل اعتبارآماری، ارزشیابی نتایج، گزارش نویسی.

۲- زبان‌شناسی

زبان‌های طبیعی و رسمی، طبقه‌بندی زبانی، معناشناختی، نحو، کاربردشناسی زبان، رابطه‌های معناشناختی و روانشناسی، زبان‌شناسی، منطق و فلسفه.

۳- زبان‌های خارجی

استفاده از منابع اطلاعاتی زبان خارجی، ترجمه و چکیده از زبان‌های خارجی.

موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی (IIS) سپتامبر ۱۹۸۸ (۵)

پیوست ۴

فهرست بسته‌های نرم‌افزاری رایج در تدریس تکنولوژی اطلاعات (۱۷)

<i>Online IR</i>	<i>Dialog</i> (۷)	<i>Datastar</i> (۵)
<i>Databases</i>	<i>Dbase IV</i> (۱۱)	<i>oracle</i> (۳)
<i>word processing</i>	<i>wordperfect</i> (۶)	<i>wordstar</i> (۴)
<i>spread sheets</i>	<i>Lotus 123</i> (۳)	<i>Excel</i> (۲)
<i>Desk-Top publinhing</i>	<i>Page Maker</i> (۸)	<i>ventura</i> (۲)
<i>Hypertext</i>	<i>Guide</i> (۶)	<i>Hypercard</i> (۶)
<i>Expert systems</i>	<i>Crystal</i> (۹)	<i>Leonardo</i> (۳)
<i>Text retrieval</i>	<i>cardbox</i> (۴)	<i>status / Inmagic CDS</i> (۳)
<i>Library House keeping</i>	<i>TinLib</i> (۳)	<i>Liberatas/ Datatrek</i> (۲)
<i>statintics</i>	<i>Minitab</i> (۵)	<i>spss</i> (۴)
<i>E-mail</i>	<i>Elm</i> (۲)	<i>VaxMail</i> (۲)
<i>viewdata</i>	<i>communitel</i> (۳)	<i>Prestel</i> (۲)
<i>Records management</i>	<i>Modes</i> (۱)	
<i>Decisium support systems</i>	<i>Oracel</i> (۱)	

توضیح : شماره کنار هر نرم‌افزار نشان دهنده تعداد گروه‌های مطالعات کتابداری و اطلاع‌رسانی است که از آن استفاده می‌کنند.

1. The library Association (LA)
2. London School of Economics
3. University College, London
4. Association of Special Libraries and Information Bureaux (Aslib)
5. Institute of Information Scientists (IIS)
6. Northampton College of Advanced Technology.
7. City University, London
8. Council for National Academic Awards (CNAA)
9. Lorna Paulin
10. Society of Archivists
11. Records Management Society
12. British Association for Information and Library Education and Research(BAILER)
13. European Association for Library and Information Education and Research(EUCLID)
14. Queen's University of Belfast
15. School of Finance & Information
16. Liverpool Business School
17. John Moores University
18. University of Strathclyde
19. Modular structure
20. Thames Valley University
21. Essays
22. University Collage London
23. University of Sheffield
24. Loughborough University
25. General Regulation for Modular Postgraduate Awards
26. Library and Information Studies (LIS)
27. Master of Sciences
28. Master of Arts
29. Postgraduate Diploma (PGD)
30. Certificate
31. Master of Philosophy (M.Phil)
32. Proposal
33. Higher Education Funding Council (HEFC)
34. Department for Education and Employment
35. Supported career Development Loans
36. Training Enterprise Council
37. Arts and Humanities Research Board (AHRB)
38. British Council
39. Interpersonal skills
40. British Library Research and Development Department (BLR&DD)
41. Medline
42. Transbinary working group on library and information studies

43. Computer Board for the Universities and Research Councils (CBURC)
 44. Computers in Teaching Initiative
 45. Hypertext
 46. Resource sharing
 47. Online Research Tutor
 48. Computer Assisted Learning
 49. Users behaviour
 50. Word processing
 51. Spreadsheets
 52. Desktop publishing
 53. Viewdata
 54. Decision - support systems
 55. Windows
 56. J.M. Brittain . Implication for education and training. In : J.M. Brittain, ed. Curriculum Development in Information Science (London: British Library ,1989)
 57. Virtual reality
 58. N. Robert and D. Clarks. Information Education in Business and Management Schools : a review of the perspective of schools of librarianship and information studies. (Sheffield: University of Sheffield Department of Information Studies, 1987)
 59. Health care information systems
 60. Pharmacovigilance
 61. Problem solving
 62. Distance education
 63. Free learning
 64. Continuing education
 65. University of Northumbria at Newcastle
- ۶۶- موسسه متخصصان اطلاع‌رسانی در حال بازنگری این معیارهاست.
67. Local Area Network (LAN)
 68. Wide Area Network (WAN)
 69. Computer output Microfilm
 70. Piracy
 71. Encryption

منابع

1. Day, Joan. 1989. Are they switched on? IT and the education of librarians. **Education Libraries Journals** 32, No. 3: 25-34.
2. Day, Joan. 1997. Curriculum development. In: **Education of Library and Information Professionals in the United Kingdom**, ed. Judith Elkin and Tom Wilson, 31-52. London: Massell.
3. Dudley, E. and R. Raddon. 1995. Professional education in the UK: yesterday and today. **Journal of Librarianship and Information Science** 27, no. 3: 127-130.

4. Elkin. Judith. 1997. Specialist provision in library and information studies education. In: ***Education of Library and Information Professionals in the United Kingdom***, ed. Judith Elkin and Tom Wilson, 53-82. London: Mansell.
5. Elkin, Judith and Tom Wilson, eds. 1997. ***Education of Library and Information Professionals in the United Kingdom***. London, England: Mansell.
6. Ellis, David, Helen Gindley and Stephanie Reeves. 1997. Information management and the library and information studies curriculum. In: ***Education of Library and Information Professionals in the United Kingdom***, ed. Judith Elkin and Tom Wilson, 117-142, London: Mansell.
7. Ferguson, Stuart. 1996. Educating for information management; some UK responses. ***Education for Library and Information Services*** (Aug 1996): 3-16.
8. Forgionne, Guiseppe A. 1991. The college of information science : a mechanism to consolidate information science education . ***Education for Information*** 9: 285-304.
9. Haythornthwaite , J. 1990. Distance education and the information scientist. ***Aslib Proceedings*** 42, no.1 : 31-39.
10. Jespersen, Sherry . 1993. The education and training of information and library staff in the UK. ***Aslib Proceedings*** 45, no. 2: 47-51.
11. Johnson , Ian M. 1998. Peering into the mist and struggling through it - the education and training of the future information professional. ***Education for Information*** 16: 1-8.
12. Lowrie, Jean E. 1990. International library education. ***Journal of Education for Library and Information Science***. 30, no. 3: 238-241.
13. MacDougall, Jennifer and J. Michael Brittain. 1993. Library and information science education in the United Kingdom. ***Annual Review of Information Science and Technology***. 28: 361-390.
14. McGrath, Paul and Paul Burton. 1997. Information technology in the library and information studies education. In: ***Education of Library and Information Professionals in the United Kingdom***. ed. Judith Elkin and Tom Wilson, 83-116. London: Mansell.
15. Meadows 'Jack and Fytton Rowland. 1992. Computers in the teaching of library and information studies in the United Kingdom. ***Computers Education*** 19, no.1/2 : 125-130.
16. Moore , Nick . 1990. Library and information education. in Britain : the scope and European cooperation. ***Libri***. 40, no. 2: 153-157.
17. Morris , Anne . 1993. Teaching of IT in departments of information and library studies in the UK. ***Journal of Information Science*** 19, no 3: 211-223.
18. Owen, Ian, Frances Wood and Tom Wilson. 1990. Training information services specialists in the less-favoured regions of the European Union (trais - Iss): The diploma / MSc program at the University of Sheffield. ***Education for Information*** 15: 17-25.
19. Rowland, Fytton and Gwyneth M. Tseng. 1990. Computer methods in the teaching of library and information studies. ***Education for Information*** 9: 47-54.
20. Stoker, David. 1990. Distance and open learning courses in library and information studies. In: ***Education of Library and Information Professionals***

in the United Kingdom, ed. Judith Elkin and Tom Wilson, 175-183. London: Mansell.

21. Wallis, Elizabeth. 1993. Indexing training and accreditation in UK. In: *Indexing, Providing Access to Information: Looking back, looking ahead. Proceedings of the 25th Annual of American Society of Indexers*, Port Alexandria, Va. May 1993. 111-114. Port Alexandria, Va: American Society of Indexers.

22. Wood, Kate. 1997. Professional education: Historical review. In: *Education of Library and Information Professionals in the United Kingdom*, ed. Judith Elkin and Tom Wilson, 1-30. London: Mansell.

23. Webb, Sylvia P. 1992. Information UK 2000; education and training. *Aslib Proceedings* 44, no 6: 257-259.

24. City University. School of Informatics. The Department of Information Science. URL <http://WWW.is.city.ac.uk>.

25. Loughborough University. Department of Information and Library Studies. URL <http://WWW.lboro.ac.uk/departments/dis/index.htm>

26. University College London. School of Library, Archive and Information Studies. URL <http://WWW.UCL.ac.uk/SLAIS/slais.htm>

27. University of Sheffield. Department of Information Studies. URL <http://www.shef.ac.uk/is/home.html>